

**ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΩΜΕΝΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΜΗ-ΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ:
ΕΚΚΡΕΜΟΥΝΤΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ
ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ**

ΥΠΟ
JEAN-CLAUDE LARCHET

**ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΩΜΕΝΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΜΗ-ΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ:
ΕΚΚΡΕΜΟΥΝΤΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ
ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ***

ΥΠΟ
JEAN-CLAUDE LARCHET

ΙΧ. Ὁ Διόσκορος

Ἐνα ἄλλο πρόβλημα δημιουργεῖ ἡ εἰκόνα πού ἔχει διαμορφωθῆ γιά τόν Διόσκορο, πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος κατά τήν ληστρική σύνοδο τῆς Ἐφέσου (449) δέχθηκε σέ κοινωνία τόν Εὐτυχῆ καί ἔγινε κατόπιν ὁ ἡγέτης τῶν ἀντιπάλων τῆς Χαλκηδόνος.

Ὁ Διόσκορος τιμᾶται ὡς ἅγιος ἀπό τίς μὴ-χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες, τὸ πρόγραμμα τῆς σχεδιαζομένης ἐνώσεως ἀπαιτεῖ νά ἀρθοῦν τὰ ἀναθέματα πού ἐκφωνήθηκαν ἐναντίον του καί οἱ πρωτεργάτες αὐτοῦ τοῦ προγράμματος ἐννοοῦν νά τόν ἀποκαταστήσουν πλήρως. Ὁ λόγος πού προβάλλουν εἶναι ὅτι ὁ Διόσκορος εἶχε ἀναθεματισθῆ γιά κανονικούς λόγους καί γιά τήν ἀντίθεσί του πρὸς τήν Χαλκηδόνα καί ὄχι γιά δογματικούς λόγους, κάτι πού ἤδη ἔχουν βεβαιώσει σύγχρονοι ἱστορικοί καί φαίνεται νά βρῖσκη τυπική δικαίωσι στό κείμενο τῆς καθαιρέσεώς του, πού συντάχθηκε στό τέλος τῆς δίκης του στήν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, στό ὁποῖο μόνο οἱ πρῶτοι λόγοι ἀναφέρονται ρητῶς²⁶³.

---

* Συνέχεια ἀπό τὸ προηγούμενο τεῦχος.

263. Βλέπε J. MEYENDORFF, *Unité de l'empire et division des chrétiens*, Paris, 1993, σελ. 190-191.

Πρέπει ἐν τούτοις νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι στίς καταδίκες του, τόσο ἐκ μέρους τῶν Συνόδων ὅσο και μεμονωμένων Πατέρων, ὁ Διόσκορος συνδέεται στενά μὲ τὸν Εὐτυχή και θεωρεῖται αἰρετικός λόγω αὐτῆς τῆς σχέσεως. Ὁ ἴδιος ὁ Διόσκορος βέβαια δὲν παραδέχθηκε κατὰ τὴν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνης ὅτι ἀποδέχεται τὴν εὐτυχιανικὴ σύγχυσι τῶν φύσεων²⁶⁴, ἀλλὰ ἡ ἐνεργὸς ὑποστήριξις ποὺ προσέφερε στὸν Εὐτυχή και τὸ γεγονός ὅτι τὸν δέχθηκε σὲ κοινωνία, σημαίνουν ὅτι συμεριζόταν τὶς ἀντιλήψεις και τὶς αἰρετικές του ἀπόψεις²⁶⁵, ὅτι αἰσθανόταν οἰκείος κατὰ τὴν πίστι μαζί του και ὅτι ἄξιζε ἐπομένως νὰ διακινδυνεύσῃ κοντά του τὴν καταδική και τὸ ἀνάθεμα.

Κατὰ τὴν δίκη τοῦ Διοσκοῦρου στὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνης ἐξετάσθηκαν οἱ ἀναρίθμητες κανονικὲς και πειθαρχικὲς παραβάσεις τοῦ Διοσκοῦρου²⁶⁶, γιὰ τὶς ὁποῖες και καθαιρέθηκε. Ὅμως ὁ Διόσκορος κατηγορήθηκε ἐπανειλημμένως και γιὰ αἵρεσι. Μία ἀπὸ τὶς πειθαρχικὲς παραβάσεις γιὰ τὶς ὁποῖες καθαιρέθηκε ἦταν, ὅτι δὲν ἀνταποκριθῆκε στίς τρεῖς διαδοχικὲς κλήσεις τῶν Πατέρων νὰ ἀπολογηθῆ ἐνώπιόν τους γιὰ διάφορα σφάλματά του, μεταξὺ τῶν ὁποίων και οἱ δογματικὲς του ἐκτροπές. Ὑπάρχει ἐξἄλλου κάθε λόγος νὰ πιστεύσῃ κανεὶς ὅτι, ἐὰν εἶχε ἀνταποκριθῆ στὴν πρόσκλησι τῶν συνοδικῶν Πατέρων και εἶχε ἐκφράσει τὶς δογματικὲς του θέσεις, θὰ εἶχε και γι' αὐτὲς ἐπίσης και τυπικῶς και ρητῶς καθαιρεθῆ, ὅπως πιστεύει ὁ συγγραφεὺς τοῦ *De sectis*: «Πάλιν λέγουσιν, ὅτι εἰ [...] οὐ διὰ πίστιν καθηρέθη Διόσκορος, τί μὴ δέχεσθε αὐτόν; και λέγομεν, ὅτι [...] διὰ τοῦτο γὰρ οὐ συνῆλθεν ἐν τῇ συνόδῳ, ἵνα μὴ ζητηθῆ τὰ κατ' αὐτόν· εἰ δὲ ἀνῆλθε και ζήτησις γέγονε, και ὡς αἰρετικός καθηρεῖτο· και γὰρ ἦν. ἐπειδὴ δὲ κληθεὶς ἐκ τρίτου οὐ παρεγένετο και ταύτην ἐποιήσαντο αἰτίαν τῆς κα-

264. «Οὔτε σύγχυσιν λέγομεν οὔτε τομὴν οὔτε τροπὴν· Ἄνάθεμα τῷ λέγοντι ἢ σύγχυσιν ἢ τροπὴν ἢ ἀνάκρασιν!» (*Mansi* τ. VI, στήλη 676).

265. Βλέπε G. BAREILLE, «Dioscore», *Dictionnaire de théologie catholique*, τ. IV, 1911, στήλη 1373-1374.

266. Μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπεξαίρεσις χρημάτων, κλοπὴ τροφίμων προοριζομένων γιὰ πτωχοὺς, ἀπειλὲς θανάτου, ἀπόπειρα φόνου (αὐτὴ τοῦ διακόνου Ἰσχυριῶνος) και ἕνας φόνος (αὐτὸς τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Φλαβιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε ἀπὸ τὶς κακώσεις ποὺ ὑπέστη και τῶν ὁποίων αἴτιος ἦταν ὁ Διόσκορος), πράξεις ποὺ ἤμισα συμβιβάζονται μὲ τὴν ἀγιότητα τὴν ὁποία οἱ μὴ-Χαλκηδόνιοι ἀναγνωρίζουν σ' αὐτὸ τὸ ἀξιοθρήνητο πρόσωπο, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα ἐκθέτουν πρὸς προσκύνησιν ἀκόμη και σήμερα. Βλέπε G. BAREILLE, «Dioscore», *Dictionnaire de théologie catholique*, τ. IV, 1911, στήλη 1370, και *Actes du procès de Dioscore*, ἐν: SCHWARTZ, *Concilium Chalcedonense*, I, 2, § 1-42.

θαιρέσεως αὐτοῦ, τούτου ἔνεκα εἶπεν ὁ Ἀνατόλιος²⁶⁷, ὅτι οὐ διὰ πίστιν καθηρέθη»²⁶⁸.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δαμασκηνὸς διαβεβαιώνει ὅτι «ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ δι' εἰδικῶν μελετῶν τῶν πηγῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ἔργων τοῦ Διοσκόρου καὶ τοῦ Σεβήρου διεπίστωσεν ὅτι [...] δὲν θὰ ἦτο βεβαίως δυνατὴ ἢ ἀπόδοσις αὐτοῖς τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ αἰρετικοῦ μονοφυσίτου»²⁶⁹. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξέτασι τῶν ἔργων τοῦ Διοσκόρου ἢ Ἐπιτροπῆ δὲν πρέπει νὰ κουράσθηκε πολὺ, ἀφοῦ δὲν βρέθηκε μέχρι σήμερα κανένα ἔργο τοῦ Διοσκόρου, καὶ τὰ μόνα ἴχνη τοῦ ἔργου του εἶναι ἀναθέματα ἐναντίον τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος σωζόμενα σὲ μονοφυσιτικὲς πραγματεῖες ποὺ ἐγράφησαν ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ ἀσφαλῶς ἢ αὐθεντικότης τῶν ἀποδιδομένων στὸν Διόσκορο ἐκφράσεων. Κάποια σπάνια ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Διοσκόρου ἀναφέρονται ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς, ἀλλὰ δὲν συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας του, ὅπως αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιστολὴ ποὺ ὁ ἴδιος ἔστειλε ἀπὸ τὴν Γάγγρα στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὸ ὁποῖο ἀναφέρει ὁ Ἰουστινιανός: «Εἰ μὴ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ κατὰ φύσιν θεοῦ ἐστὶν καὶ οὐκ ἀνθρώπου, τί διαφέρει τοῦ αἵματος τῶν τράγων καὶ τῶν μύσχων καὶ τῆς σποδοῦ τῆς δαμάλεως; καὶ τοῦτο γὰρ γίνον καὶ φθαρτὸν καὶ τὸ αἷμα τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπων γήινόν ἐστι καὶ φθαρτόν, ἀλλὰ μὴ γένοιτο ἐνὸς τῶν κατὰ φύσιν λέγειν ἡμᾶς ὁμοούσιον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ»²⁷⁰. Ἐδῶ ὑπάρχει μία τυπικὰ δοκητικὴ θέσις, τὴν ὁποία ὁ ἅγιος Ἰουστινιανός δὲν διστάζει νὰ χαρακτηρίσῃ βλάσφημη.

Ὅσον ἀφορᾷ στὶς πηγὲς τῆς ἐποχῆς, δὲν ὑπηρετοῦν ὅλες τὸν σκοπὸ ποὺ ἐπιθυμοῦν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δαμασκηνός καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ στὴν ὁποία ἀναφέρεται, ἀφοῦ τὰ Πρακτικὰ ἀκόμη καὶ τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνος περιλαμβάνουν πολλὰ κατηγορίες γιὰ αἵρεσι. Ὁ πρῶτος κατήγορος τοῦ Διοσκόρου, ὁ Εὐσέβιος Δορυλαίου (ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ ὁ ἐπίσημος κατήγορος τοῦ Εὐτυχοῦς τὸ 448), ἀφοῦ τὸν ἐπέκρινε γιὰ «τετολμημένα κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» δηλώνει: «ἠησιασάμεθα γὰρ τὸν προειρημένον Διόσκορον ὡς ὁμόδοξον ὄντα Εὐτυχεῖ τῷ αἰρετικῷ καὶ καθηρημένῳ καὶ ἀναθεματι-

267. Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Διοσκόρου ἀναφέρουν περισσότερο αὐτοῖς τοὺς λόγους τοῦ ἐπισκόπου Ἀνατολίου, παρὰ ἐκείνους ποὺ ἀναφέρομε στὴν ἐπόμενη παράγραφο.

268. *De sectis*, 6, PG 86, 1233B-1237D· Κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ F. DIEKAMP, *Doctrina Patrum*, 2η ἔκδοσις, Münster, 1981, σελ. 177-179.

269. «Ἀπάντησις», *Ἐπισκεψις*, 521, 1995, σελ. 14.

270. Τὸ ἀναφέρει ὁ Ἰουστινιανός, *Κατὰ Μονοφυσιτῶν*, ἔκδοσις Schwartz, σελ. 24.

σμένω και ότι βουλόμενος τὴν ἐκείνου κακοδοξίαν βεβαιῶσαι ἐν τῇ ἑναγχος γενομένη συνόδῳ ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει [...] τὴν τε ὀρθὴν πίστιν, τὸ γε ἦκον εἰς αὐτόν, ἐλυμήνατο καὶ λύμην αἰρέσεως ἀθήτους εἰσήνεγκεν εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν»²⁷¹. Ἐνας ἄλλος κατήγορος, ὁ Θεόδωρος διάκονος τῆς Ἀλεξανδρείας, χαρακτηρίζει ἐπίσης τὸν Διόσκορο αἰρετικὸ καὶ ὀμιλεῖ γιὰ τὴν φροντίδα του νὰ διώκῃ ἢ νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς συγγενεῖς τοῦ Κυρίλλου, ἐπειδὴ «ἀπεχθάνετο τὴν ὀρθὴν ἐκείνου πίστιν»²⁷². Ὁ Ἀθανάσιος πρεσβύτερος τῆς Ἀλεξανδρείας λέγει ὁμοίως ὅτι ὁ Διόσκορος «ἀπεχθάνετο πρὸς τὴν ὀρθὴν ἐκείνου (τοῦ Κυρίλλου) πίστιν αἰρετικὸς τυγχάνων»²⁷³.

Ἀργότερα ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς θὰ χαρακτηρίσῃ χωρὶς δισταγμὸ τὸν «Διόσκορον τὸν ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καθαιρεθέντα, ὡς τὸν Εὐτυχοῦς δογμάτων συνήγορον»²⁷⁴.

Οἱ ἄλλοι Πατέρες ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ αὐτὰ τὰ ζητήματα θεωροῦν ἐπίσης τὸν Διόσκορο αἰρετικὸ συνδέοντάς τον εἴτε μὲ τὸν Εὐτυχῆ (τὸν ὁποῖον ὑπεστήριξε) εἴτε μὲ τὸν Σεβῆρο (τοῦ ὁποῖου ἡ σκέψις εἶναι προέκτασις τῆς δικῆς του).

Ἔτσι βλέπει κανεὶς τὸν ἅγιο Σάββα νὰ συνιστᾶ σὲ κάποιον αἰρετικὸ τοῦ μονοφυσιτικοῦ χώρου: «δέξασθαι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ κοινωνῆσαι τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ... Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον ἀναθεματίσαντα»²⁷⁵. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Βίου* τοῦ ἁγίου Σάββα, ἅγιος Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης, κατηγορεῖ τὸν Σεβῆρο Ἀντιοχείας ὅτι «ἴσους ἐν διδασκάλοις ἀποφαίνεται Κύριλλον τε τὸν μέγαν καὶ θεοφόρον τῆς Ἀλεξανδρέων ἀρχιεπίσκοπον καὶ Διόσκορον τὸν εἰς κοινωνίαν δεξάμενον Εὐτυχῆ τὸν αἰρετικὸν ὡς ὁμόφρονα καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὀρθοδοξότατον Φλαβιανὸν τὸν τῆς βασιλίδος πόλεως ἀρχιεπίσκοπον καθελόντα καὶ κατακτείναντα»²⁷⁶.

Ὁ Διόσκορος θεωρεῖται ἐπίσης αἰρετικὸς καὶ ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰουστινιανὸ (ὁ ὁποῖος τὸν τοποθετεῖ στὸν χώρο τοῦ ἀπολλιναρισμοῦ καὶ τοῦ μανιχαϊσμοῦ καὶ θεωρεῖ τὴν χριστολογικὴ του σκέψι βλάσφημη, ὡς ἀντίθετη πρὸς

271. Κείμενο στὸν SCHWARTZ, *Concilium Chalcedonense*, I, 2, § 5.

272. Ἐνθ' ἄνωτ. § 47· μετάφρασις, σελ. 861.

273. Ἐνθ' ἄνωτ. § 57· μετάφρασις, σελ. 867.

274. *Περὶ αἰρέσεων*, 83, PG 94, 744A· Κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ Β. Kotter, *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, «Patristische Texte und Studien» ἀρ. 22, σελ. 49-50.

275. Κυρίλλου τοῦ Σκυθοπολίτου, *Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα*, LVI, ἔκδοσις Schwartz, Leipzig, 1939, σελ. 147· ἐπίσης Ε.Π.Ε., Φιλοκαλία, τόμ. 5, σελ. 334.

276. Ἐνθ' ἄνωτ. LVI, ἔκδοσις Schwartz, Leipzig, 1939, σελ. 149· ἐπίσης Ε.Π.Ε., ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 338.

αὐτήν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ ὡς ἀντιτιθέμενη πρὸς τὴν διδασκαλία τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων)²⁷⁷, ἀπὸ τὸν συγγραφέα τοῦ *De sectis*²⁷⁸, ἀπὸ τὸν ἅγιο Τιμόθεο Κωνσταντινουπόλεως²⁷⁹, τὸν ἅγιο Ἀναστάσιο Σιναΐτη²⁸⁰, τὸν ἅγιο Σωφρόνιο Ἱεροσολύμων (ὁ ὁποῖος τὸν παρουσιάζει ὡς «Εὐτυχῶς ὑπερασπιστὴν καὶ συνήγορον» καὶ τοῦ ἐκφωνεῖ «εἰσαεὶ ἀνάθεμα»²⁸¹, τὸν ἅγιο Νικηφόρο τὸν Α΄ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως²⁸², τὸν ἅγιο Φώτιο²⁸³, γιὰ νὰ ἀναφέρωμε μερικὰ μόνον παραδείγματα.

Στὴν σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 536 ἡ καταδίκη τοῦ Διοσκοῦρου συνδέθηκε μὲ τὸν Εὐτυχή²⁸⁴.

Ὁ Διόσκορος ἀναθεματίσθηκε ἀπὸ πολλὰς ἄλλες συνόδους –τὴν Σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ 649, τὴν ΣΤ΄ οἰκουμενικὴ Σύνοδο (Γ΄ Κωνσταντινουπόλεως, 680-681)²⁸⁵, τὴν Ζ΄ οἰκουμενικὴ Σύνοδο (Β΄ Νίκαιας, 787)– μαζὶ μὲ περιβοήτους αἵρετικούς καὶ ὄχι μὲ πρόσωπα ποὺ παρέβησαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξι. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ *Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας*, τὸ ὁποῖο μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἀναθεματισμὸς τοῦ Διοσκοῦρου ἀποτελεῖ μέρος καὶ ἀπόρροια τῆς ζωῆς καὶ διαρκοῦς δογματικῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν καταδίκη τοῦ Διοσκοῦρου, μόνου ἢ μαζὶ μὲ τὸν Σεβήρο ἢ τὸν Εὐτυχή, ἡ ὁποία εὐρίσκεται στὰ λειτουργικὰ κείμενα τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὁρθρου τῆς Κυριακῆς τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἔξ πρώτων οἰκουμενικῶν συνόδων, τοὺς ὁποίους ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τιμᾷ

277. *Κατὰ Μονοφυσιτῶν*, ἔκδοσις PG σελ. 24, 27. Βλέπε κυρίως σελ. 27: «Διόσκορος καὶ Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος οἱ αἵρετικοὶ καθαρῶς τὰ Μανιχαῖοι καὶ Ἀπολλιναρίου φρονοῦντες ἀποδείκνυνται».

278. Πρβλ. *De Sectis*, PG 86, 1217-1228, *σποράδην*.

279. *Περὶ τῶν προσερχομένων αἵρετικῶν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ*, PG 86, 52, 56-68, *σποράδην*.

280. *Ὁδηγός*, ἔκδοσις Uthemann, CCSG, 8, σελ. 91, 94, 98, 100, 105, 135, 136, 198, 211, 256, 260, 304, 318.

281. *Συνοδικὴ ἐπιστολή*, PG 87, 3186B, 3190C.

282. *Ἐπιστολὴ πρὸς Λέοντα Γ΄, πάπαν Ρώμης*, PG 100, 192D.

283. *Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀρμένιους*, ἐν: JEAN DARROUZES, «Deux lettres inédites de Photius aux Arméniens», *Revue des études byzantines*, 29, 1971, σελ. 162-170. Ἡ αὐτὴ ὡς Ἐπιστολὴ 285 στὴν ἔκδοσι τῶν Β. Laourdas et L. G. Westerink ἐν: PHOTIUS, *Epistulae et Amphilochia*, τ. III, «Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum teubneriana», Leipzig, 1985, σελ. 98-112.

284. Βλέπε ACO III, ἀρ. 126, σελ. 178-180.

285. Ἡ ὁποία διαβεβαιώνει τὴν συμφωνία τῆς μὲ «τὴν σύνοδο τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοπνεύστων Πατέρων ποὺ συνήλθε στὴν Χαλκηδόνα ἐναντίον τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Διοσκοῦρου τῶν θεοστιγῶν» (πρβλ. Ἱ. ΚΑΡΜΙΡΗ, *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 221).

κάθε χρόνο μεταξύ 13 και 19 Ἰουλίου: «Ἀποστολικῶν παραδόσεων, ἀκριβεῖς φύλακες γέγονατε Ἅγιοι Πατέρες· τῆς γὰρ Ἁγίας Τριάδος τὸ ὁμοούσιον, ὀρθοδόξως δογματίσαντες, Ἁρείου τὸ βλάσφημον συνοδικῶς κατεβάλατε. Μεθ' ὃν καὶ Μακεδόνιον πνευματομάχον ἀπελέγξαντες, κατεκρίνατε Νεστόριον, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον, Σαβέλλιον τε, καὶ Σεβήρον τὸν Ἀκέφαλον». «Πύρρον τε καὶ Σέργιον, καὶ τὸν Ὀνώριον ἅμα, Εὐτυχῆ Διόσκορον, καὶ δεινὸν Νεστόριον κατεστρέψατε, τῶν κρημνῶν ἔνδοξοι, τὸ Χριστοῦ ποιμνιον, ἐκατέρων διασώσαντες». «Δεῦτε Σεβήρου Εὐτυχούς, καὶ Ἰακώβου τὴν πλάνην, Θεοδώρου Διοσκόρου σὺν τούτοις, ἀποθώμεθα τρανῶς· τὴν δὲ τετάρτην σύνοδον, τῶν εὐσεβῶν Πατέρων, μέλψωμεν θεῖοις ἐν ἤσμασιν». «Δύο Χριστοῦ, ἅπαντες φύσει κηρύττομεν, ἀσυγχύτως, πᾶσαν τὴν δυσσέβειαν, τοῦ Εὐτυχούς ἄρδην οἱ πιστοί, καὶ τοῦ Διοσκόρου, τοῦ ἄφρονος στηλιτεύοντες, ἐπόμενοι τῷ ὄρω τῶν Ἁγίων Πατέρων, καὶ Κυρίλλου τοῦ θείου τοῖς ἔπεσιν». «Ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, ἡ Τετάρτη Διόσκορον, Εὐτυχῆ Σεβήρον τοὺς δεινοὺς κατέβαλεν, εἰς τέλος ἐξώσασα, τὴν ἀκανθώδη πλάνην αὐτῶν, τὴν συγχυτικὴν, τῶν οὐσιῶν τοῦ Σωτῆρος, τῆς θείας Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ καὶ Δεσπότη· μεθ' ἧς ὀρθοδοξοῦντες...». «Παρθένον σε καὶ ἀγνήν, Θεογεννήτορα ἔνδοξον, Μαρία οἱ εὐσεβεῖς, κυρίως κηρύττομεν, ἐμφράττοντες δύσφημον, Νεστορίου στόμα, Διοσκόρου τε κακόνιοιαν»²⁸⁶.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Διοσκόρου εὐρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν Κοινῶν Δηλώσεων καὶ τῶν σχολίων τους. Ὅμως ἡ μελέτη τῶν μονοφυσιτῶν θεολόγων ποὺ υἰοθέτησαν τὶς ἀπόψεις του καὶ ἀκολούθησαν τὴν γραμμὴ σκέψεώς του, θὰ ἐπέτρεπε εὐκόλα νὰ καταλήξῃ κανεὶς σὲ παρόμοια συμπεράσματα, ἀφοῦ ἄλλωστε τὰ ἔργα τους ὑπάρχουν καὶ ἐπιτρέπουν τεκμηριωμένη κριτικὴ. Τέτοιοι θεολόγοι εἶναι ὁ Τιμόθεος Αἰλουρος²⁸⁷, ὁ Πέτρος ὁ Μογγός, ὁ Φιλόξενος Ἱεραπόλεως, ὁ Ἰωάννης τῆς Τέλλα καὶ πῶς χαρακτηριστικοὶ οἱ πολυάριθμοι μαθηταὶ τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας, τοὺς ὁποίους οἱ Πατέρες συμπεριέλαβαν στὸν κατάλογο τῶν αἰρετικῶν²⁸⁸.

286. Αὐτὰ τὰ κείμενα καὶ ἄλλα παρόμοια βρίσκονται στὰ Μηναῖα τοῦ Ἰουλίου.

287. Ἀναίρεσις τῶν θεολογικῶν θέσεων τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου εὐρίσκεται κυρίως στὸν ἄγιο Ἰουστινιανό, *Κατὰ Μονοφυσιτῶν*, ἔκδοσις Schwartz, σελ. 24-27.

288. Βλέπε ἰδιαίτερα: PG 86, 1928-1937· ἁγίου Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, *Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ*, PG 87, 3190C-3193A: «Ἀνάθεμα τοίνυν ἑσαεὶ καὶ κατάθεμα... Διόσκορος ὁ Εὐτυχέως ὑπερασπιστὴς καὶ συνήγορος... Τιμόθεος ὁ λεγόμενος Αἰλουρος· Πέτρος ὁ Μογγός καὶ Ἀκάκιος, οἱ τὸ Ἐνωτικὸν τεκμηριώσαντες... Πέτρος ὁ Κναφεύς... Πέτρος ἕτερος (ὁ Ἰβηρ)... Σεβήρος (καὶ οἱ Ἀκέφαλοι)... Θεοδοσίος τε ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Τραπεζούντιος Ἀνθιμος, Ἰάκωβος ὁ Σύρος, Ἰουλιανὸς ὁ Ἀλικαρνασσεύς... Γαϊανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς... Ἰωάννης ὁ

Χ. Ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος

Παρότι δὲν φαίνεται στὶς Κοινὲς Δηλώσεις, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μὴ Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν συνεχίζουν κατὰ βάθος νὰ εἶναι ὀριστικὰ ἐχθρικοὶ πρὸς τὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, καὶ τὸ ὁμολογοῦν²⁸⁹. Ὁρισμένοι ἀπὸ αὐτοὺς ἀπορρίπτουν ἐξίσου καὶ τὶς ἐπόμενες οἰκουμενικὲς συνόδους, κάτι ποὺ εἶναι λογικὸ, ἀφοῦ αὐτὲς διακηρύσσουν καὶ ἐπικυρώνουν τὴν πίστι τῆς Χαλκηδόνος.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος δὲν μνημονεύεται στὶς δύο Κοινὲς Δηλώσεις, ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρξε γιὰ τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρξαν οὔτε οἱ ἄλλες σύνοδοι ποὺ τὴν ἐπεκύρωσαν ἀργότερα.

Δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐκδηλώσῃ κανεὶς τὴν ἐκπληξί του διαβάζοντας τὴν παράγραφο 9 τῆς Δευτέρας Κοινῆς Δηλώσεως: «Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμετέρας Κοινῆς Δηλώσεως ἐπὶ τῆς Χριστολογίας ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω κοινῶν θέσεων, κατενοήσαμεν τώρα σαφῶς ὅτι ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι διετήρησαν πάντοτε πιστῶς τὴν αὐτὴν αὐθεντικὴν Ὀρθόδοξον Χριστολογικὴν πίστιν καὶ ἀδιάκοπον συνέχειαν τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, καίτοι ἐχρησιμοποίησαν χριστολογικοὺς ὅρους κατὰ διάφορον τρόπον. Ἡ κοινὴ αὕτη πίστις καὶ συνεχὴς πιστότης πρὸς τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν δέον ὅπως καταστή ἡ βᾶσις τῆς ἡμετέρας ἐνότητος καὶ κοινωνίας».

Νὰ σημειωθῇ κατ' ἀρχὴν ὅτι δὲν εἶναι ἡ Κοινὴ Δήλωσις ποὺ κρίνεται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ Παράδοσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ποὺ κρίνεται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Κοινῆς Δηλώσεως.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναρωτηθῇ γιὰ ποιό φῶς πρόκειται, ἀφοῦ ἡ Κοινὴ Δήλωσις ἀποσιωπᾷ τελείως τὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ ὅλες τὶς μεταγενέστερες συνόδους, οἱ ὁποῖες διεσάφησαν τὸ δόγμα ἔναντι τῶν ἐπιδεχομέ-

Γραμματικὸς ὁ τὴν ἐπωνυμίαν Φιλόπρονος... Θεμίστιος... Πέτρος ὁ Σύρος, καὶ Σέργιος ὁ Ἀρμένιος [...]· Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, *Περὶ αἰρέσεων* ἐν: PITRA, *Juris ecclesiastici Graecorum*, Rome, 1868, σελ. 257-271· *Doctrina patrum*, ἔκδοσις Diekamp, σελ. 269-270· Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Περὶ αἰρέσεων καὶ συνόδων* PG 98, 72C-73A.

289. Βλέπε π.χ. τὶς δηλώσεις τῶν ἐκπροσώπων τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν συζητήσεων στὴν Γ' Συνέλευσι τῆς Γενεύης (1970), στὸ *The Greek Orthodox Theological Review*, 16, 1971, σελ. 30-34: «Μὴ περιμένετε ἀπὸ μᾶς νὰ δεχθοῦμε τὴν Χαλκηδόνα» (P. Habte Mariam [Ἐκκλησία Αἰθιοπίας]· «νὰ εἴμεθα ἀπόλυτα σαφεῖς: δὲν μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε τὴν Χαλκηδόνα» (Μητροπολίτης Severius Zakka Iwas [Ἐκκλησία τῆς Συρίας]· «δὲν πρέπει νὰ περιφρονῆται ἡ θέσις τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν: ἀποκλείεται νὰ δεχθοῦν ἐπίσημα τὴν Χαλκηδόνα» (Paul Verghese, ὁ μετέπειτα μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios [Ἐκκλησία τῆς Ἰνδίας].

νων διπλής έρμηνείας προχαλκηδονίων έκφράσεων, οί όποίες μπορούσαν νά έρμηνευθοϋν τόσο με όρθόδοξη έννοια όσο και με έτερόδοξη, και άφού αυτή ή ίδια ή Δήλωσις, για νά θεμελιώση την συμφωνία της, καταφεύγει άκριβώς στην άμφιλογία των ιδίων αυτών προχαλκηδονίων έκφράσεων, οί όποίες φαίνεται νά έρμηνεύονται με την έννοια της άντιχαλκηδονίου και σεβριανής Χριστολογίας μάλλον παρά με αυτήν της Όρθοδόξου θεολογίας.

Ή έκφρασις «ύπό τó φώς της Κοινής μας Δηλώσεως» θά είχε κωμικό χαρακτήρα, εάν δέν ήταν πραγματικά τραγική: Ή Δήλωσις φωτίζεται από τόν έαυτό της! Τί είναι αυτό τó φώς συγκρινόμενο με τó Φώς του Άγίου Πνεύματος που έφώτισε τους άγιους Πατέρας, οί όποιοι είτε συνοδικώς είτε κατ' ιδίαν κατεδίκασαν τά θεολογικά λάθη, τά όποια έγκρίνουν τώρα οί ύπογράφαντες τις δύο Κοινές Δηλώσεις; Ή άπάντησις δέν είναι δύσκολο νά εύρεθῆ.

Ή έκφρασις «ύπό τó φώς της Κοινής Δηλώσεώς μας» έρχεται σέ μεγάλη αντίθεσι με εκείνην που συνήθως χρησιμοποιούσαν οί σύνοδοι (και με την όποιαν αρχίζει έξάλλου ó Όρος της Χαλκηδόνος): «έπόμενοι τοίς άγίοις Πατράσιν...»²⁹⁰. Θά ήταν πράγματι δύσκολο για την Δήλωσι νά βεβαιώσει ότι ακολουθεί τους άγιους Πατέρας, και, εάν τους ακολουθούσε, θά κατέληγε προφανώς σέ τελείως διαφορετικά συμπεράσματα.

Πώς ή Δευτέρα Κοινή Δήλωσις μπορεί νά διαβεβαιώνη ότι «οί δύο οικογένειες διεφύλαξαν πιστώς την αυτήν αυθεντικήν Όρθόδοξον Χριστολογικήν πίστιν», την σιγμή που από την σύνοδο της Χαλκηδόνος και έντευθεν ή Όρθόδοξος Έκκλησία, δια της φωνής των Πατέρων και των συνόδων, δέν έπαυσε νά καταδικάζη ως αίρετική την χριστολογική πίστι των άντιχαλκηδονίων;

Αυτή ή διατύπωσις μαρτυρεί έξάλλου τó εξής: ότι δέν ήσαν οί θεολογικές συζητήσεις μεταξύ της Όρθοδόξου Έκκλησίας και των μη-χαλκηδονίων Έκκλησιών που άνέδειξαν την ένότητα της πίστεως, επί τη βάσει συμφωνίας, στην όποία αυτές οί συζητήσεις θά είχαν καταλήξει. Οί Δηλώσεις διαβεβαιώνουν ότι μιá τέτοια συμφωνία και μιá τέτοια ένότης πίστεως ύπηρξαν πάντοτε. Αυτό ήταν άλλωστε εκ προοιμίου δεδομένο, πριν άκόμη προχωρήσουν εις βάθος οί θεολογικές συζητήσεις, άφού από την πρώτη συνάντησι στο Aarhus, τó άνακοινωθέν διευκρίνιζε: «Άνεγνωρίσαμε έν άλλήλοις την μιάν όρθόδοξιν πίστιν της Έκκλησίας. Δέκα πέντε αιώνες άπομο-

290. Περί της έκφράσεως αυτής και της έννοίας της, βλέπε G. FLOROVSKY, «St Gregory Palamas and the Tradition of the Fathers», *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, «The Collected Works of Georges Florovsky», τ. I, Belmont, 1972, σελ. 105-107. J. PELIKAN, *La tradition chrétienne*, τ. II, *L'esprit du christianisme oriental (600-1700)*, Paris, 1994, σελ. 9-39.

νώσεως δὲν παρεπλάνησαν ἡμᾶς ἔξω τῆς πίστεως τῶν Πατέρων ἡμῶν. [...] Ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος εὑρομεν ἑαυτοὺς ἐν πλήρει συμφωνίᾳ (πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν παράδοσιν τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας)»²⁹¹. Οἱ «εἰδικοί» πού παρεκάθησαν στίς ἐπιτροπές τοῦ διαλόγου φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἔκαναν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ παρασταθοῦν ἀπλῶς καὶ νὰ χρησιμεύσουν ὡς θεολογικὴ ἐγγύησις σὲ μία ὑπόθεσι, τῆς ὁποίας τὸ τέλος ἦταν ἤδη ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένο χωρὶς νὰ ὤφειλε κανεὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τίς γνώμες τους.

Ἄπετολήθη ἐπίσης νὰ βεβαιωθῇ ὅτι «ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, οἱ δύο παραδόσεις μας συνεχίζουσι νὰ εὐρίσκωνται σὲ μία πλήρη καὶ βαθειὰ συμφωνία μὲ τὴν οἰκουμενικὴν παράδοσι τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας», τὴν στιγμὴν πού θεωρήθηκε ἀπὸ τὴν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ τίς μεταγενέστερες συνόδους, ὅτι οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι δὲν ὁμολογοῦν τὴν Ὁρθόδοξο πίστι, ὅτι ἀκολουθοῦν μία πίστι πού δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν Παράδοσι τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ²⁹² καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀποκεκομμένοι ἀπὸ τὴν ἀγκάλῃ τῆς καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ αὐτήν.

Ἡ Δήλωσις, στὴν ἀνωτέρω διατύπωσι, τονίζει δύο φορὲς τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐμμογήν στὴν «ἀποστολικὴν παράδοσι». Ὁμῶς ἡ ἀποστολικὴ παράδοσις, κατὰ τὴν πολὺ συνήθη ἔννοιά τῆς πού ἀναφέρεται σ' αὐτὸ πού παρεδόθη ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς διαδόχους των, περιλαμβάνει πλῆθος Πατέρων, οἱ ὅποιοι κατεδίκασαν τὴν Χριστολογία τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν καὶ δὲν μαρτυρεῖ γιὰ καμμία συμφωνία, ἀλλὰ μάλιστα γιὰ τὸ ἀντίθετο.

Ἄφου οἱ μὴ-χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες ποτὲ δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν Ὁρθόδοξο πίστι, ὅπως αὐτὴ ὀρίσθη ἀπὸ τὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ τίς μεταγενέστερες οἰκουμενικὲς Συνόδους πού τὴν ἐπεκύρωσαν, μπορεῖ κανεὶς ἐκ τούτου νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ συμφωνία στὴν πραγματικότητά συνίσταται στὴν μονόπλευρη ἀναγνώρισι τῆς πίστεως τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους πού ὑπέγραψαν τίς Κοινὲς Δηλώσεις.

Ἡ Δευτέρα Κοινὴ Δήλωσις ὀρίζει: «Ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι ἀποδέ-

291. Στὸ περιοδ. *Ἐκκλησία* (τεῦχ 17-18/1964), σελ. 460.

292. Εἰρήσθη ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς «ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται κατὰ κόρον στὰ πλαίσια τῶν ποικίλων οἰκουμενικῶν σχέσεων, εἶναι παράλογη ἐξ ἐπόψεως παραδοσιακῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία σήμερον ὅπως καὶ χθές, εἶναι μοναδική, μία καὶ ἀδιάρητος, ὅπως τὸ ὁμολογοῦμε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως: «Εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν...», γιὰ νὰ ἐκφράσουμε ὄχι μίαν ἀνάμνησι οὔτε μίαν ἐλπίδα ἀλλὰ μίαν παροῦσα καὶ συνεχῆ πραγματικότητα.

χονται τὰς τρεῖς πρώτας οἰκουμενικάς Συνόδους, αἵτινες ἀποτελοῦν κοινήν ἡμῶν κληρονομίαν. Ὡς πρὸς τὰς τέσσαρας ἐπομένους Συνόδους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ Ὁρθόδοξοι δηλώνουν ὅτι δι' αὐτοὺς τὰ ἀνωτέρω σημαῖα 1-7 εἶναι ἐπίσης αἱ διδασκαλῖαι τῶν τεσσάρων μεταγενεστέρων Συνόδων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνῶ συγχρόνως οἱ Ἀνατολικοὶ Ὁρθόδοξοι θεωροῦν τὴν δῆλωσιν ταύτην τῶν Ὁρθοδόξων ὡς ἐρμηνείαν αὐτῶν. Μὲ τὴν ἀλληλοκατανόησιν ταύτην οἱ Ἀνατολικοὶ Ὁρθόδοξοι ἀνταποκρίνονται εἰς αὐτὴν θετικῶς»²⁹³. Πίσω ἀπὸ αὐτὴ τὴν βαρεῖα καὶ ἀδέξια διατύπωσι κρύβεται ἡ ἐξῆς ἀπλῆ διαβεβαίωσις: οἱ μὴ-χαλκηδόνιοι ἀρνοῦνται νὰ δεχθῶν τις τέσσαρες μεταγενέστερες τῆς Ἐφέσου οἰκουμενικὲς συνόδους, θεωροῦντες ὅτι ἡ δῆλωσις τῶν Ὁρθοδόξων, ὅτι οἱ τέσσαρες τελευταῖες σύνοδοι εὐρίσκονται ἐν συμφωνίᾳ μὲ τις τρεῖς πρώτες, ἀποτελεῖ ἰδική τους ἐρμηνεία (τῶν Ὁρθοδόξων) καὶ ὅτι οὐδόλως δεσμεύει αὐτοὺς τοὺς ἰδίους (μὴ χαλκηδόνιους)²⁹⁴.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ Ὅροι καὶ οἱ κανονικὲς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων δὲν ἔχουν πλέον κανονιστικὴ καὶ οἰκουμενικὴ ἀξία πού νὰ ὑποχρεῶναι ὅλες τις Ἐκκλησίες καὶ ὅλους τοὺς πιστοὺς των, ἀλλὰ ὅτι αὐτὴ ἢ ἐκεῖνη ἢ Ἐκκλησία μπορεῖ νομίμως νὰ τις ἐκλαμβάνῃ ὡς γνῶμες καὶ εἰδικὲς τοποθετήσεις, πού δὲν ὑποχρεῶνουν παρὰ αὐτὸν πού τις υἰοθετεῖ. Εὐρίσκεται ἐδῶ κανεὶς σὲ πλήρη σχετικοποίησι! Οἱ Ὁρθόδοξοι πού ἔβαλαν τὴν ὑπογραφή τους, ἀποδέχονται οὐσιαστικῶς ἐδῶ ὅτι ἀπέναντι στὶς συνόδους υἰοθετεῖται μία στάσις ἀνάλογη μὲ τὴν «ἐλευθέρᾳ ἐρμηνείᾳ», τὴν ὁποία ἐφαρμόζουν οἱ προτεστάντες ἀπέναντι στὴν Ἁγία Γραφή.

293. Β' Κοινὴ Δήλωσις, § 8.

294. Οἱ μὴ-Χαλκηδόνιοι δὲν δείχνουν γιὰ τὴν ὥρα διατεθειμένοι νὰ δεχθῶν τις τέσσαρες μεταγενέστερες τῆς Ἐφέσου οἰκουμενικὲς συνόδους, θεωρώντας αὐτὸ τὸ θέμα «πρόωρο καὶ ἄκαιρο», προφασιζόμενοι ὅτι αὐτὸ προϋποθέτει τὴν «συστηματικὴν μελέτην τῶν Πρακτικῶν τῶν συνόδων αὐτῶν, ἥτις ὁμοῦ θὰ ἀπῆται ἱκανὸν χρόνον!» (Βλέπε Σεβ. Μητροπολίτου Δαμασκηνοῦ «Ἀπάντησις», *Ἐπίσκεψις*, 521, 1995, σελ. 18). Συνιστοῦν πρῶτα τὴν ἀποκατάστασι τῆς κοινῆς καὶ κατόπιν τὴν διαπραγμάτευσι αὐτοῦ τοῦ σημείου. Αὐτὴ ἡ τάξις εἶναι προφανῶς ἀπαράδεκτος ἐξ ἐπόψεως τῆς παραδοσιακῆς ἐκκλησιολογίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κοινῆ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκατασταθῇ παρὰ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς τελείας καὶ πλήρους ἐνόητος πίστωσης. Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ἀμφιβάλλῃ γιὰ τις βαθύτερες προθέσεις τῶν μὴ-Χαλκηδόνιων, ὅταν διαβάξῃ π.χ. αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ P. VERGHESE (νῦν Μητροπολίτου Paulos Mar Gregorios), ἐνὸς ἐκ τῶν κυριωτέρων μὴ-χαλκηδονίων πρωτοεργατῶν τῆς σχεδιαζομένης ἐνώσεως: «Ἡ θέσις πού ὑποστηρίζει ὁ Ὅρος τῆς ΣΤ' συνόδου εἶναι γιὰ μᾶς τελείως ἀπαράδεκτη [...] Τὸ νὰ δεχθῶμε τὴν ΣΤ' σύνοδο εἶναι πολὺ πῶς δύσκολο ἀπὸ τὸ νὰ δεχθῶμε τὴν Χαλκηδόνᾳ» (*The Greek Orthodox Theological Review*, XVI, 1-2, 1971, σελ. 137-141).

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπενθυμίση κανεὶς ἐδῶ αὐτὸ ποῦ εἶναι ἐν τούτοις μία ὀλοφάνερη πραγματικότητα, ὅτι δηλαδή ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν τριῶν πρώτων συνόδων, ἀλλὰ, κατὰ μία καθιερωμένη ἔκφρασι, «ἡ Ἐκκλησία τῶν ἑπτὰ συνόδων»²⁹⁵.

Κάθε σύνοδος, στὸν Ὅρο πίστεώς της, στηρίζεται στὶς προηγούμενες καὶ τὶς ἐπικυρώνει. Μαζί ἀπαρτίζουν ἓνα ἐνιαῖο σύνολο. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἓνας πιστὸς ἢ ἀκόμη καὶ μία Ἐκκλησία νὰ ὀρίζουν τὴν πίστι ποῦ τοὺς ἀρέσει, ἐπιλέγοντας ἀπὸ αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν σύνοδο ὅ,τι ταιριάζει μὲ τὸν δικό τους ὀρισμὸ πίστεως καὶ ἀπορρίπτοντας τὸ ὑπόλοιπο. Ἐξ ἄλλου κάθε οἰκουμενικὴ Σύνοδος συμπεριλαμβάνει ρητῶς ἢ σιωπηρῶς τοὺς Ὅρους πίστεως τῶν προηγούμενων. Ἀλλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ προσθέση ὅτι, παραδόξως, κάθε οἰκουμενικὴ σύνοδος περιλαμβάνει δυνάμει τοὺς Ὅρους πίστεως τῶν ἐπομένων συνόδων καὶ διατελεῖ σὲ τελεία ἐνότητα πίστεως μὲ αὐτές. Ἐτοὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ὑπεστήριξε ὅτι, ἐὰν κάποιος δεχόταν τὴν διδασκαλία τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου ὡς δεσμευτικὴ, ἦταν ἐξ αὐτοῦ τούτου ὑποχρεωμένος ἀπέναντι σὲ ὅλες τὶς συνόδους²⁹⁶.

Τὴν ἴδια θέσι ἀνέπτυξε διὰ μακρῶν ὁ ἅγιος Φώτιος σὲ μία ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του πρὸς τοὺς Ἀρμενίους. Ἀξίζει νὰ παρατεθῆ ἐν ἐκτάσει ἡ σκέψις τοῦ ἁγίου πατριάρχου: «Πιστεύειν τοιγαροῦν εἰπόντες ὀρθῶς καὶ μνήμη τὴν ἀποδοχὴν τῶν τριῶν [πρώτων] συνόδων ὡς δῆθεν κυρώσανες, τῶν ἐφεξῆς τὰς μὲν ὄλας ἀμνησίᾳ ἐξυβρίσατε, τὴν δὲ [τετάρτην ἐν Χαλκηδόνᾳ] καὶ κακῶς εἰπεῖν καὶ πολλὴν κατ' αὐτῆς συμφορῆσαι σωρείαν παλιμρήμων ῥημάτων ἀπηναισχυντήσατε, [...] Πῶς γὰρ τὶς τιμᾶν φήσειε συνόδους, ὅτε τὴν ὁμότηρον ἐξυβρίζει; Πῶς δὲ τὰ ἐκείνων δόγματα κρατύνειν, ὧν τὸ κῦρος διαπτύει; Κῦρος γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ σφραγὶς τῶν πρὸ αὐτῆς τριῶν ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ὑπάρχει, τετάρτη μὲν οὕσα τῇ τάξει, οὐδεμιᾶς δὲ τὰ δευτερεῖα φέρουσα τῇ ἀξιῶσει. Ἀρείου τε γὰρ παραπλησίως τὴν ἀπόνοιαν ἐπιρραπίζουσα τὴν παραπλησίαν ἐξοστρακίζει Μακεδονίου καὶ Νεστορίου τὴν φρενοβλάβειαν· ἐξορίζουσα τοὺς ἐκ διαμέτρου τὴν ὁμότημον βλασφημίαν ἐκτετοκότας Εὐτυχή καὶ Διόσκορον, τὴν ἀλληλοπρόξενον τοῦ σκότους ξυνωρίδα, τῆς αὐτῶν ἄμα κενοφωνίας ἀναθεματίζει. Ἐκατέρω γὰρ τῶν προσεχῶς ρηθεισῶν αἰρέσεων τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐφάπαξ ἀρνεῖται καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν κρημνὸν τοὺς πειθόμενους αὐταῖς ἀκοντίζει, ἀλλ' ἢ μὲν τῷ δυαδικῷ τῆς ὑποστάσεως ἀμέτοχον τὴν ἡμετέραν φύσιν τῆς θείας οὐσίας τερατολογοῦσα, ἡ δὲ

295. Ὁ Θεοφ. Κάλλιστος WARE διάλεξε χαρακτηριστικὰ αὐτὴν τὴν ἔκφρασι ὡς ὑπότιτλο τοῦ βιβλίου του «*L'Orthodoxie*», Paris 1968.

296. *Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων...*, 30, PG 99, 472-473.

τῷ ἐνιαίῳ τῆς φύσεως τὴν ἐτέρας ἀναίρεσιν ἀποτολμᾶν οὐκ αἰσχυρομένη.

Πῶς οὖν τις τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀθετῶν, τὰς ἄλλας ἐρεῖ περιπτύσεσθαι, ἢ πῶς, ἐκείνας παραδεχόμενος, τὴν κυροῦσαν οὐ προσίεται; Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν Σεβῆρος καὶ Πέτρος καὶ Θεοδοσίος καὶ Τιμόθεος, οὐδ' ἂν Ἰωάννης ὁ μάρτυρ ὄντως πονῶν καὶ Κόνων καὶ Εὐγένιος καὶ ὄλοι πρὸ αὐτῶν τῆς συμμορίας λόχος ραγίσονται κρᾶζοντες· οὐ γὰρ τῷ κτύπῳ τῶν φωνῶν, τῇ δὲ φύσει τῶν ὄντων ἢ ἀλήθεια χαρακτηριζομένη ἐμφανίζεται. Ὡσπερ γὰρ εἶ τις καὶ πρὸς ὑμᾶς ἔλεγε τῶν ἱερῶν συνόδων τὴν μὲν πρώτην τιμᾶν, τὴν δὲ δευτέραν ἀθετεῖν, οὗτος ἂν καὶ παρ' ὑμῖν ψευδολογίας ἤνεγκε γραφὴν καὶ οὐκ ἂν αὐτόν, πολλὰ κεκραγότα καὶ διομνύμενον, ἐν τῇ τάξει τῶν πιστευομένων παρεδέχεσθε, ἢ πάλιν ἂν τις τὰς μὲν δύο παραδέχεσθαι, τὴν δὲ τρίτην ἀποστρέφασθαι, οὐδὲ περὶ τῶν προτέρων ἀξιόπιστον ὑπελαμβάνετε, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἂν τινες τὰς μὲν τρεῖς σεμνολογοῦσι, τὴν δὲ τετάρτην μὴ ὁμολογῶσι, καὶ κριτὰς ὑμᾶς ἐπ' ἄλλους προλαβόντες, οὐκ ἀδικεῖν ἐσμεν ὑπειληφθαί ἄξιοι τὴν αὐτὴν κρίσιν ἐφ' ὑμᾶς ἢ ἐφ' ἐτέρους ὑμεῖς ποιοῦμενοι ἔθεσθε, οὐδὲ περὶ μιᾶς ὡς ἐπαληθεύετε πεισθησόμεθα.

Δέχη τὰ τῶν τριῶν, μηδὲ τῆς τετάρτης ἕξαρνος ἔσο· συνάδει γὰρ καὶ συμφθέγγεται φεύγειν ταύτης τὰ δόγματα. Τί προσεταιρίζη τὰς συγγενεῖς; Ἀλλὰ τοῦτο ποιεῖς, ἴν' ἐν τῷ σχήματι τῆς ἀποδοχῆς τῶν τριῶν ὁ τῆς ἀσεβείας πλάνος, ἀνυπόπτως ἐγκεραννύμενος, τοῖς ἀπειροτέροις εὐπαρακόμιστος γένηται καὶ σαυτῷ δόξης τῶν μειζόνων κακῶν ἀπαλλαγὴν ἐν τῷ μὴ κατὰ πάντων τὸν μῶμον ἀναιδῶς ἀπαντλεῖν πραγματεύεσθαι; [...] Ὡσπερ γὰρ ὁ περὶ μιᾶς [τῶν συνόδων] τούτων ἀπαθῶς τε καὶ ἐμφρόνως ὑπεραθλῶν τοὺς ὑπὲρ ἀπασῶν στεφάνους ἀκλονήτοις ἐλπίσις ἀναδήσασθαι δίκαιος, οὕτως ὁ καθ' ἡστινοσῶν τὴν γλῶσσαν ἀκονῶν, ὡς κατὰ πᾶσαν μεμνηῶς, ἀναγράπτοις ψήφοις διώκεσθαι ἄξιος. Οὐκοῦν ἡ τρίτη σύνοδος Νεστορίου, τὰς πρὸ αὐτῆς οὐ δυσφημοῦντος, ἐφείσατο, ἀλλ' ὅτιπερ αὐτῇ μὴ συμφωνεῖν παρενήνεκται, ὡσεὶ καὶ κατὰ πᾶσαν ἐδυσφήμει, καταβέβληται. Καὶ ἡ τετάρτη δὲ τὸν Εὐτυχεῖ καὶ Διόσκορον, τὰς μὲν τρεῖς ἴσως οἰκειουμένους, πρὸς αὐτὴν δὲ διαμαχομένους, ἅμα Νεστορίῳ τὴν ἴσην τιμωρίαν ἐτιμήσατο· ὧν δὲ τὴν γνώμην οἴτινεσῶν ἐκτιμήσαιτο, οὗτοι, καὶ τὴν ὁμοίαν δίκην τινύντες, οὐ παρὰ δίκην ἀποτίσουσιν»²⁹⁷.

297. Ἐπιστολὴ πρὸς ἀρμενίους, ἐν J. DARROUZES: «Deux lettres inédites de Photius aux Arméniens», *Revue des études byzantines*, 29, 1971, σελ. 162-170. Ἡ ἴδια ἐπιστολὴ ἔχει ἐκδοθῆ ὡς Ἐπιστολὴ 285 ἀπὸ τοῦ B. Laourdas καὶ L. G. Westerink, ἐν: PHOTIUS, *Epistulae et Amphiloquia*, τ. III, «Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum teubneriana», Leipzig, 1985, σελ. 98-112. Γιὰ τὴν στάσι τοῦ ἁγίου Φωτίου ἐναντι τῶν μὴ-Χαλκηδονίων, βλέπε τὴν μελέτη τοῦ π. Θ. ΖΗΣΗ «Ὁ Μ. Φώτιος καὶ ἡ ἔνωση τῶν Ἀρμενίων μετὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», ἐν: Πρακτικὰ ἹΕ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου «Μέγας Φώτιος», Θεσ/νίκη, 1995, σελ. 581-603.

Ἐὰν οἱ μὴ χαλκηδόνιοι ἀπεδέχοντο πραγματικὰ τὶς συνόδους Α' τῆς Νικαίας, Α' τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἐφέσου καὶ τὶς κατανοοῦσαν μὲ αὐθεντικὰ ὀρθόδοξη ἔννοια, θὰ ἀπεδέχοντο ἐπίσης καὶ (τὴν σύνοδο) τῆς Χαλκηδόνος καὶ τὶς ἐπόμενες δυνάμει τῆς βαθείας ἐνότητος πίστεως ποὺ ἐνώνει αὐτὲς τὶς συνόδους καὶ (λόγω) τοῦ γεγονότος ὅτι ὅλες μαρτυροῦν γιὰ τὴν ἴδια Ἀλήθεια. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ συμφωνήσῃ κανεὶς ὅτι ὑπάρχει ἐνότης πίστεως καὶ κοινωνία μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν μὴ-Χαλκηδονίων, ἐὰν οἱ τελευταῖοι δὲν ἀποδεχθοῦν τὴν πίστι πού ἐξέφρασαν οἱ τέσσαρες τελευταῖες σύνοδοι ἢ μᾶλλον τὴν ἴδια καὶ μοναδικὴ πίστι πού ἐξέφρασαν μὲ τὴν ἔμπνευσι τοῦ ἐνὸς καὶ μοναδικοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ σύνολο τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων.

Βεβαίως κάθε σύνοδος ἔχει καθήκον νὰ διευκρινίῃ καὶ νὰ ἐπεξηγή τὴν πίστι, ὡσὰκις διαπράττονται σφάλματα σχετικὰ μὲ τὶς ἐκφράσεις καὶ τοὺς προηγουμένους Ὁρους αὐτῆς τῆς πίστεως. Κάθε σύνοδος γίνεται ἔτσι ὁ κανόνας πού ἐρμηνεύει τὶς προηγούμενες. «Γιὰ τὴν ὀρθόδοξη παράδοσι, ὁ Ὁρος τῆς Χαλκηδόνος ἀποτελεῖ τὸν κανόνα πού ἐρμηνεύει τὴν οἰκουμενικὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου καὶ τὴν Β' τῆς Κωνσταντινουπόλεως»²⁹⁸. Ὅσα δὲν διασαφηνίζονται μὲ τὸν Ὁρο πίστεως τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου καὶ ἐμφανίζονται στίς λανθασμένες ἐρμηνεῖες πού ἀναπτύσσονται κατόπιν, καθιστοῦν ἀπαραίτητες τὶς διευκρινίσεις πού ἐπιφέρει ὁ Ὁρος πίστεως τῆς Χαλκηδόνος. Ὅμοίως οἱ λανθασμένες ἐρμηνεῖες πού γεννῶνται ἀπὸ ὅ,τι αὐτὴ ἀφήνει διαφορούμενο ἢ δὲν τὸ διευκρινίζει, καθιστοῦν ἀναγκαῖες τὶς διευκρινίσεις πού ἐπέφερε ἡ Β' σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ε' οἰκουμενική).

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀναφορὰ μόνον στὴν Γραφή εἶναι ἀνεπαρκῆς, ἀπὸ τὴν στιγμή πού ἡ Γραφή ἐπιδέχεται πλῆθος ἐρμηνειῶν, πολλὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες μποροῦν νὰ εἶναι λανθασμένες. Οἱ πιὸ ἀκραιῶς «χριστιανικὲς» αἱρέσεις ἐπικαλοῦνται τὴν Γραφή καὶ οἱ αἱρέσεις αὐτὲς συνήθως τόσο πιὸ πλανεμένες εἶναι ὅσο πιὸ «φονταμενταλιστικὲς» διατείνονται ὅτι εἶναι, ἰσχυρίζονται δηλαδὴ ὅτι ἐρμηνεύουν κατὰ λέξι τὴν Γραφή. Ὅμοίως ἡ ἐπίκλησις τῶν τριῶν πρώτων συνόδων εἶναι ἀνεπαρκῆς καὶ ἀκόμη χωρὶς ἀξία ἀπὸ τὴν στιγμή πού αὐτὲς ἔχουν κατανοηθῆ λανθασμένα καὶ δίνουν χώρα σὲ αἰρετικὲς ἐρμηνεῖες. Οἱ σύνοδοι, ὅπως καὶ ἡ Γραφή, πρέπει νὰ κατανοοῦνται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν «κανόνα πίστεως» καὶ πρὸς τὴν καθολικὴ Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας²⁹⁹.

298. A. DE HALLEUX, «Actualité du néochalcedonisme. A propos d'un accord récent», ἐν: *Patrologie et œcuménisme*, Leuven, 1990, σελ. 500.

299. Βλέπε γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ G. FLOROVSKY, «The Function of Tradition in the Ancient Church», ἐν: *Bible, Church, Tradition: An eastern Orthodox View*, «The Collected Works of Georges Florovsky», τ. I, Belmont, 1972, σελ. 73-92.

Ἐκ τῆς στιγμῆς πού οἱ τρεῖς πρῶτες σύνοδοι κατανοήθηκαν ὑπό μία ἔννοια, ἡ ὁποία δέν συμφωνεῖ μέ ἐκείνη πού ὤρισαν οἱ ἐπόμενες σύνοδοι, μπορεῖ κανεῖς νά θεωρήσῃ ὅτι δέν κατανοήθηκαν ὑπό ὀρθόδοξο ἔννοια. Ἀπορρίπτοντας τήν Χαλκηδόνα καί τίς μεταγενέστερες συνόδους, οἱ ἀντιχαλκηδόνοι θεολόγοι μαρτυροῦν γιά τὸ γεγονός ὅτι δέν κατανοοῦν οὔτε τίς προηγούμενες συνόδους ὑπό ὀρθόδοξο ἔννοια, σύμφωνα μέ τὸν «κανόνα πίστεως» καί τήν Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Πατέρες τῆς Νικαίας ἢ τῆς Ἐφέσου δέν ἐκφράσθηκαν βέβαια μέ τήν ὀρολογία τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας ἢ τῆς Β' ἢ τῆς Γ' τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ε' καί ΣΤ' οἰκουμενικές), ἀλλά θά εἶχαν ἀναμφισβήτητα δεχθῆ στίς συνόδους αὐτές μία ἐξίσου ἐπαρκῆ ἐκφρασι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἡ ὀρθόδοξος συνείδησις ἐπιτρέπει νά διακρίνη κανεῖς τήν ἀλήθεια ἀπὸ τὸ λάθος παρὰ τήν διαφορὰ στίς διατυπώσεις τῆς πίστεως. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ μὴ-Χαλκηδόνοι ἀρνοῦνται τοὺς μεταγενεστέρους τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου Ὅρους πίστεως καί ἐμφανίζονται ἀνίκανοι νά ἀναγνωρίσουν τήν ἴδια πίστι πίσω ἀπὸ τίς διαφορετικὲς διατυπώσεις, δείχνει ὅτι εἶναι ξένοι πρὸς μία τέτοια συνείδησις.

Ἡ ἰδέα, ὅτι οἱ μὴ-χαλκηδόνοις Ἐκκλησίαις εἶχαν διατηρήσει τήν ἴδια ὀρθόδοξο πίστι, ὅπως αὐτὴ εἶχε ὀρισθῆ πρὶν ἀπὸ τήν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, εἶναι παράλογη ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας. Ἡ ἔννοια τῆς «προχαλκηδονίου πίστεως» εἶναι σήμερα μόνον ἱστορικὴ καί ἀφηρημένη πρὶν ἀπὸ τήν Χαλκηδόνα εἶχε ἔννοια, ἀλλὰ σήμερα δέν εἶναι παρὰ μία καθαρὴ φαντασία. Δέν μπορεῖ πλέον μετὰ τήν Χαλκηδόνα νά ὑπάρχη μὴ-χαλκηδόνοις ὀρθόδοξος πίστις ἀλλὰ μόνον πίστις ἀντιχαλκηδόνοις καί ἑτερόδοξος. Ἀρνούμενες τήν Χαλκηδόνα, μὴ ἀναγνωρίζοντας τήν πίστι τους μέσα στήν πίστι πού ὀρίσθηκε ἀπὸ τήν Ἐκκλησία στήν Χαλκηδόνα, οἱ μὴ-χαλκηδόνοις Ἐκκλησίαις υἱοθέτησαν μία πίστι διαφορετικὴ ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὴν πού ὁμολογήθηκε στήν Χαλκηδόνα ἀλλὰ (καί) πρὸς αὐτὴν πού ὁμολογήθηκε πρὸ τῆς Χαλκηδόνας, διότι πρόκειται γιά τήν ἴδια καί μοναδικὴ πίστι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πού, ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, ἡ Χριστολογία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐρμηνεύθηκε διαφορετικὰ μέσα στὸ πλαίσιο τῆς σεβηριανῆς θεολογίας καί ἄλλαξε φύσι, ἔτσι καί ἡ πίστις πού ὁμολογοῦσε ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πρὸ τῆς Χαλκηδόνας ἐρμηνεύθηκε διαφορετικὰ ἀπὸ τίς ὁμάδες πού ἀποστάτησαν (καί) ἀνακηρύχθηκαν μὴ-χαλκηδόνοις Ἐκκλησίαις καί ἄλλαξε φύσι. Ἡ πίστις τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν δέν εἶναι πλέον «ἡ ἀρχαία πίστις» τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐγινε μία πίστις ξένη πρὸς αὐτὴν.

Ἡ πίστις τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν εἶναι συχνὰ σεβαστὴ ἢ θεωρεῖται σεβαστὴ λόγω τῆς ἀρχαιότητός της. Ὅπως σημείωσε ὁ π. G. Florovsky,

ἐὰν ἡ ἀρχαιότης εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κριτήρια τῆς αὐθεντικῆς παραδόσεως, δὲν εἶναι τὸ μόνο καὶ δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἐπαρκές. «Ἡ ἀρχαιότης καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἐπαρκῆς ἀπόδειξις τῆς ἀληθινῆς πίστεως [...] οἱ αἱρέσεις μποροῦν ἐξίσου νὰ ἐπικαλοῦνται τὸ παρελθὸν καὶ τὸ κῦρος ὠρισμένων “παραδόσεων”». Ὅντως οἱ αἱρέσεις συχνὰ ἔμειναν προσκολλημένες στὸ παρελθόν. Ἀρχαῖες ἐκφράσεις μποροῦν ἐνίοτε νὰ εἶναι ἐπικίνδυνα ἀπατηλές. Ὁ Βικέντιος Ληρίνης εἶχε πλήρη ἐπίγνωση αὐτοῦ τοῦ κινδύνου. Θὰ ἀρκοῦσε νὰ ἀναφερθῆ αὐτὸ τὸ συγκλονιστικὸ χωρίο: “Καὶ τώρα, πόσο ἐκπληκτικὰ ἄλλαξε ἡ κατάστασις! Οἱ δημιουργοὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας θεωροῦνται μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ οἱ διάδοχοί τους αἰρετικοί, οἱ διδάσκαλοι εἶναι δεδικαιωμένοι, ἀλλὰ οἱ μαθηταὶ τους καταδικασμένοι, οἱ συγγραφεῖς τῶν βιβλίων θὰ εἶναι τέκνα τῆς Βασιλείας, ἐνῶ τὰ παιδιά τους θὰ πᾶνε στὴν Γέεννα”. Ἡ ἀρχαιότης, ἀπλῶς ὡς ἀρχαιότης, μπορεῖ νὰ εἶναι μία ἔμμονη προκατάληψις: “Ἡ ἀπλῆ ἀρχαιότης χωρὶς ἀλήθεια δὲν εἶναι (τίποτε ἄλλο) παρὰ ἓνα ἀρχαῖο λάθος»³⁰⁰.

Δὲν εἶναι δυνατόν οἱ Ὁρθόδοξοι ποὺ ὑπέγραψαν τὶς Δηλώσεις νὰ μὴ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους τὴν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ τὶς ἐπόμενες συνόδους, οἱ ὁποῖες τὴν ἐπικυρώνουν, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀπορρίπτουν ὠρισμένα σημεῖα τοῦ δογματικοῦ των Ὄρου ἢ νὰ ἀκυρώνουν ὠρισμένες ἀπὸ τὶς κανονικὲς τῶν ἀποφάσεις, καὶ ταυτοχρόνως νὰ συνεχίζουν νὰ θεωροῦνται Ὁρθόδοξοι. Οὔτε πάλι εἶναι δυνατόν οἱ μὴ-χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες νὰ θεωροῦνται ἐνωμένες μετὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία ἐνόσω υἱοθετοῦν μία τέτοια στάσις.

Κάθε μία ἀπὸ τὶς οἰκουμενικὲς συνόδους, ποὺ μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ στῦλον τῆς πίστεως, κατέχει μέσα στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία μία ἐξέχουσα καὶ ἀπαραράγραπτη θέσις. Ὁ J. Pelikan ὑπενθυμίζει ὅτι, γιὰ τοὺς Πατέρας, ὅπως ὁ ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων, ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς ἢ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Μέγας, οἱ «τέσσαρες [πρῶτες] σύνοδοι κατεῖχαν εἰδικὴ δογματικὴ αὐθεντία, ἀνάλογη μετὰ αὐτὴν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων»³⁰¹. Παρόμοια ἀξία ἀνεγνώρισαν οἱ Πατέρες καὶ στὶς συνόδους ποὺ κατόπιν προστέθηκαν σ' αὐτές.

Κάθε σύνοδος, ποὺ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὅτι ἐκφράζει ἐπαρκῶς τὴν δογματικὴ τῆς συνείδησις, ἔχει ἀπόλυτη καὶ ἀπαραμείωτη ἰσχύ,

300. «St. Gregory Palamas and the tradition of the Fathers», ἐν *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, «The Collected Works of Georges Florovsky», τ. I, Belmont, 1972, σελ. 105-196. Ἡ τελευταία παραπομπὴ εἶναι τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ Καρχηδόνος, *Ἐπιστολαί*, 74.

301. *La tradition chrétienne*, τ. II, *L'esprit du christianisme oriental (600-1700)*, Paris, 1994, σελ. 31.

καθόσον ὁ Ὅρος της ἐκφράζει τὴν ἀληθινὴ πίστι. Δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται κα-
νεῖς ὀρθόδοξος καὶ νὰ ἀπορρίπτει ἕστω καὶ μία μόνο σύνοδο.

Βεβαίως, ὁ Ὅρος πίστεως κάθε συνόδου δὲν λέγει τὰ πάντα περὶ Θεοῦ
καὶ δὲν λαμβάνει θέσι ἐναντίον ὄλων τῶν δυνατῶν περὶ τὴν πίστι σφαλμά-
των. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψὶ κάθε σύνοδος, μὲ τὸ νὰ μὴ εἶναι ἀποσπασματικὴ
καὶ μὲ τὸ νὰ ἔχη ἐν ἑαυτῇ πληρότητα, συμπληρώνει τὶς προηγούμενες. Ὁ
κανὼν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως σήμερα καθορίζεται ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν
ὀρθοδόξων συνόδων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἀπὸ τὴν
διδασκαλία τῶν Πατέρων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τρεῖς στῦλοι τῆς πίστεως ποὺ στη-
ρίζονται καὶ φωτίζονται ἀμοιβαίως, ἀποτελοῦν τὴν Παράδοσι καὶ πληρο-
φοροῦν τὴν δογματικὴ συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀντιστρόφως κα-
θορίζει, μὲ τὴν παρούσα καὶ ζῶσα στὴν Ἐκκλησία Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
ματος, τὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία τους³⁰². Ἡ Παράδοσις, ἔτσι κατανοουμένη, ἔχει χα-
ρακτηρὰ ἀμετάβλητο καὶ ἀπαραβίαστο. Ὅπως γράφει ὁ Θεοφ. Κάλλιστος
Ware: «Μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς Παραδόσεως, θέσις ἀμετάβλητος ἔχει
δοθῆ στὴν Βίβλο, στὸ “Σύμβολο τῆς Πίστεως” καὶ στοὺς δογματικούς Ὅρους
ποὺ ἐθέσπισαν οἱ οἰκουμενικὲς σύνοδοι: εἶναι πράγματα ποὺ οἱ Ὁρθόδοξοι
ἀποδέχονται ὡς ἀπόλυτα καὶ ἀμετάβλητα· δὲν μποροῦν οὔτε νὰ ἀκυρωθοῦν
οὔτε νὰ ἀναθεωρηθοῦν»³⁰³. «οἱ δογματικοὶ Ὅροι μιᾶς οἰκουμενικῆς συνό-
δου εἶναι ἀλάθητοι. Ἐτσι γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους οἱ ὁμολογίες πίστεως ποὺ
θεσπίσθηκαν ἀπὸ τὶς ἐπτὰ οἰκουμενικὲς συνόδους κατέχουν, μαζὶ μὲ τὴν Βί-
βλο, κῦρος ἀμετάκλητο καὶ διαρκές»³⁰⁴.

XI. Ἡ σχετικοποίησις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων.

Γιὰ νὰ δικαιώσουν τὴν ἀπαράδεκτη γιὰ τὴν Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας
στάσι τους, οἱ ὑπογράψαντες τὴν μελετωμένη ἔνωσι καὶ οἱ ὑποστηρικταὶ
της, δὲν ἔχουν ἄλλη λύσι ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιχειροῦν νὰ ἀποδείξουν τὴν σχετικό-
τητα τῶν συνόδων, ὄχι ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι αὐτὲς θὰ μποροῦσαν νὰ ἰδωθοῦν

302. Βλέπε J. PELIKAN, *La tradition chrétienne*, τ. II, *L'esprit du christianisme oriental (600-1700)*, Paris, 1994, σελ. 9-39.

303. *L'Orthodoxie. L'Église des sept conciles*, Paris, 1968, σελ. 269.

304. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 276. Βλέπε ἐπίσης ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, I. KARMIRIS, «The Distinction between the “Horoï” and the “Canons” of the Early Synods and their Significance for the Acceptance of the Council of Chalcedon by the Non-Chalcedonian Churches», *The Greek Orthodox Theological Review*, XVI, σελ. 79-84.

στό φῶς τῶν μεταγενεστερῶν ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι οἱ Ὅροι πίστεως καὶ οἱ κανονικὲς ἀποφάσεις τῶν θὰ εἶχαν μόνον σχετικὴ ἀξία³⁰⁵. Μὲ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ οἱ Ὅροι πίστεως καὶ οἱ κανονικὲς ἀποφάσεις τῶν συνόδων θεωρήθηκαν ἀποτελέσματα πολιτικῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἐμπλέκουν ἀντιμαχόμενες παρατάξεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐπικρατεῖ ἢ ἰσχυρότερη ἐπιβάλλοντας τὴν ἀποψὶ τῆς. Θεωρήθηκαν ἀκόμη καρπὸς κοινωνικῶν ἢ ψυχολογικῶν παραγόντων³⁰⁶. Αὐτὴ ἡ ἱστορικήστικη καὶ κοινωνιολογικὴ ἀντίληψις, εἶναι ἀντίληψις τῆς συγχρόνου «ἐπιστήμης» (στὴν ὁποία ἡ ἀναφορὰ σὲ πνευματικούς παράγοντες εἶναι *a priori* ἀπαγορευμένη ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν μέθοδόν τῆς) καὶ ἀντίληψις τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, ποὺ τὴν ἐκλαμβάνουν ὡς γνώμονα. Δὲν θὰ μποροῦσε ὁμως νὰ εἶναι ἀντίληψις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, γιὰ τὴν ὁποία οἱ ἀποδεκτὲς ἀπὸ αὐτὴν σύνοδοι, ὅσον ἀφορᾶ στὰ πορίσματα-

305. Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀποψὶ, σημαντικὴ δημοσιότητα δόθηκε στὴν Δύσι στὴν ἀνακοίνωσι τοῦ πατρὸς Ἰλαρίωνος ALFEYEV πρὸς τὴν συνοδικὴ θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ διάλογος μὲ τοὺς προχαλκηδόνιους καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῶν συνόδων. Περί τῆς ἀποδοχῆς τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν», Συμπληρωματικὸ τεῦχος τοῦ S.O.P. ἀρ. 217, Ἀπρίλιος 1997. Σημειωτέον ὅτι αὐτὸ τὸ κείμενον δὲν κυκλοφόρησε στὴν ἴδια τὴν Ρωσία ἀπὸ φόβον μήπως ἀντιδράσῃ ὁ ὀρθόδοξος λαός. Ὁ συγγραφεὺς, ὑπεύθυνος σήμερον γιὰ τὸν οἰκουμενισμό στὸ Τμήμα Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, φανερώνει τὴν ἐκπληκτικὴν του ἄγνοια στὴν χριστολογία τῶν μηχαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν, ἀφοῦ εἰσαγωγικῶς γράφει ὅτι αὐτὲς «ἀναγνωρίζουν στὸν Χριστὸ τὶς δύο φύσεις [*sic*], θεία καὶ ἀνθρωπίνη» καὶ «ὁμιλοῦν διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο [*sic*] φύσεων θείας καὶ ἀνθρωπίνης» (σελ. 1) φανερώνει ἐπίσης ὅτι εἶναι ἐκπληκτικὰ ἀλλὰ χαρακτηριστικὰ προκατειλημμένοι, ἀφοῦ γράφει ὅτι «μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος τὸ 451 σχηματίσθησαν δύο οἰκογένειες ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν [*sic*], οἱ χαλκηδόνιες καὶ οἱ προχαλκηδόνιες» (σελ. 1) Δὲν ξενίζει τὸ γεγονός ὅτι, βάσει αὐτῆς τῆς τελευταίας ἀρχῆς, ὁ συγγραφεὺς μπορεῖ στὴν συνέχεια νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος «δὲν ἔγινε ποτὲ ὁμόφωνα ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὅλο τὸ πλῆρωμα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας [*sic*]» (σελ. 6) καὶ ὅτι «ἡ διαδικασία ἀποδοχῆς τῆς [...] ἔμεινε γιὰ πάντα ἡμιτελής» (σελ. 7). Ὁλη ἐξἄλλου ἡ ἐπιχειρηματολογία ποὺ ἀνέπτυξε ὁ συγγραφεὺς συνίσταται στὸ νὰ σχετικοποιήσῃ τὶς ἀποφάσεις τῶν συνόδων μέσα σὲ μία κοινωνιολογικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ προοπτικὴ. Ἔτσι, σὲ μία ἐνόητα ποὺ οἱ ἐκδόται τοῦ γαλλικοῦ κειμένου τιτλοφόρησαν: «Ἡ συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν ἀνθρωπίνων προσώπων», ἀπολύτως τίποτα δὲν λέγεται γιὰ τὴν ἐμπνευστικὴ καὶ φωτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ προβάλλονται μόνον οἱ ἀνθρώπινοι παράγοντες, γιὰ νὰ ὑπογραμμισθῇ αὐτὴ ἡ σχετικότης (σελ. 3)· τὸ θεῖο στοιχεῖο (τὸ ὅποιο ἀποτελεῖ μία ἀπρόσιτη ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα) εἶναι χωρισμένο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο (ποὺ ὑπόκειται στὴν λογικὴ): «Ἡ οὐσία τοῦ δόγματος ἀνήκει στὸν χῶρον τοῦ θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἔρευνα γιὰ νὰ ἐκφρασθῇ αὐτὸ τὸ δόγμα ἀνήκει μᾶλλον στὸν χῶρον δράσεως τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς» (σελ. 3).

306. Αὐτὴ ἡ ἰδέα φαίνεται πολὺ καθαρὰ στὴν «Ἀπάντησι» τοῦ Μητροπολίτου Δαμασκηνοῦ καὶ τὴν «Ἀναφορὰ» τοῦ π. Ἰλαρίωνος Alfejev (βλέπε παραπομπὲς ἀνωτέρω).

τά τους ("Όροι πίστεως και κανονικές αποφάσεις), φέρουν την σφραγίδα του Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ἐφώτισε τοὺς Πατέρας πού συνέβαλαν θετικά στὴν διαμόρφωσί τους. Ὅπως ἔδειξε ὁ π. G. Florovsky, ἡ αὐθεντία τῶν ὀρθοδόξων συνόδων δὲν εἶναι αὐθεντία κανονική, τυπική καὶ θεσμική, ἀλλὰ αὐθεντία χαρισματική: «Πραγματικά, αὐτὲς οἱ σύνοδοι οἱ ὁποῖες ὄντως ἔγιναν ἀποδεκτὲς ὡς «οἰκουμενικὲς» ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς αἰωνίου καὶ ἀλαθῆτου αὐθεντίας των, ἔγιναν ἀποδεκτὲς ἀμέσως ἢ μὲ κάποια καθυστέρηση, ὄχι λόγω τῆς τυπικῆς κανονικῆς αὐθεντίας των, ἀλλὰ λόγω τοῦ χαρισματικοῦ χαρακτήρος των: ὑπὸ τὴν καθοδήγησι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐμαρτύρησαν τὴν Ἀλήθεια μὲ τόση πιστότητα πρὸς τὴν Γραφή μὲ ὅση τὴν ἔχει διασώσει ἢ ἀποστολικὴ Παράδοσις»³⁰⁷

Ἡ οὐμανιστικὴ (δηλαδή μὲ μηχανισμοὺς καθαρὰ ἀνθρωπίνους) ἐξήγησις τῶν συνόδων, τὴν ὁποῖαν δίνουν ὠρισμένοι ὑποστηρικταὶ τῆς μελετωμένης ἐνώσεως, ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸν τρόπο πού ὁμιλοῦν οἱ Πατέρες, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖ γιὰ τὴν εὐλάβεια καὶ τὸν σεβασμὸ τους πρὸς τὴν ἀγιότητα τῶν Πατέρων τῶν συνόδων καὶ τὴν ἔμπνευσι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πού οἱ ἀποφάσεις τους ἐκφράζουν. Ἔτσι παραδείγματος χάριν, ὁ ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ὁμιλεῖ γιὰ τὸ «θεόσοφον σύνταγμα τῶν ἑξακοσίων ὁμοῦ καὶ τριάκοντα πανυμνήτων Πατέρων καὶ δαδούχων τῆς πίστεως, ὅπερ ἐν Χαλκηδόνι τὴν θεῖαν ποιεῖται θεόθεν συνέλευσιν»³⁰⁸.

Ὁρισμένες σύνοδοι, ἐπειδὴ δὲν συμφωνοῦσαν μὲ τὴν Ἀλήθεια, ἀπορρίφθηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία μερικoὺς μῆνες, μερικὰ ἔτη ἢ ἀκόμη μερικὲς δεκαετίες μετὰ τὴν σύγκλησί τους. Τὸ πιὸ γνωστὸ παράδειγμα εἶναι αὐτὸ τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου τοῦ 449, πού ὠνομάσθηκε στὸ ἔξῃς «ληστρικὴ σύνοδος τῆς Ἐφέσου»³⁰⁹. Θὰ μπορούσε ὅμως κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὴν περιπτώσι τῶν συνόδων Β' τῆς Lyon [1274] ἢ τῆς Φλωρεντίας [1438-1439]. Ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀθετηθῇ μία σύνοδος ἢ καὶ νὰ τεθῇ ἀπλῶς στὸ περιθώριο καὶ νὰ ἀποσιωπηθῇ ὁ Ὅρος πίστεώς της μετὰ ἀπὸ τὸσους αἰῶνες, πρᾶγμα πού ἀπαιτοῦν σήμερα νὰ κάνουν οἱ ὑπογράψαντες τὶς Κοινὲς Δηλώσεις καὶ οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς μελετωμένης ἐνώσεως καὶ πού ὅπως ὠρι-

307. The Authority of the Ancient Councils and the Tradition of the Fathers, ἐν: *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, «The Collected Works of Georges Florovsky», τ. I, Belmont, 1972, σελ. 96.

308. *Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ*, PG 87, 3185.

309. Λεκτέον ἐν παρόδῳ ὅτι αὐτὴ ἡ συνάθροισις συνεχίζει νὰ θεωρεῖται αὐθεντικὴ σύνοδος ἀπὸ τὶς μὴ-Χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες καὶ ἀπὸ ὠρισμένους ὑποστηρικτὰς τῆς σχεδιαζομένης ἐνώσεως, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀποκαλοῦν ἤδη Β' ἐν Ἐφέσῳ σύνοδο.

σμένοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιχειροῦν νὰ δικαιολογήσουν³¹⁰.

Τὸν ὀριστικὸ καὶ ἀναλλοίωτο χαρακτήρα τῶν δογματικῶν Ὁρῶν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων βεβαιώνουν οἱ ἴδιες οἱ σύνοδοι. Ἡ ἴδια ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας στὴν κατακλείδα τοῦ Ὁρου της ὀρίζει: «Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξείναι προφέρειν ἢ γοῦν συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἑτέρως. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἢ γοῦν προκομίζειν ἢ διδάσκειν ἢ παραδιδόναι ἕτερον Σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ ἢ γοῦν ἐξ αἰρέσεως οἰασθηποτοῦν, τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἄλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου, εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς»³¹¹.

Ἡ Ε' οἰκουμενικὴ σύνοδος (553) ἐπανέλαβε τὴν τελευταία αὐτὴ καταδίκη ἀφοῦ ἐπικύρωσε τοὺς Ὁρους τῶν τεσσάρων προηγουμένων οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἀφοῦ ἐβεβαίωσε τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταυτότητα τῆς πίστεως των³¹². Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ΣΤ' οἰκουμενικὴ σύνοδο (680-681), ἡ ὁποία ἀφοῦ βεβαίωσε ὅτι ἀκολουθεῖ τὶς προηγούμενες «πέντε ἅγιες καὶ οἰκουμενικὲς συνόδους», ἐπαναλαμβάνει κατὰ λέξι τὸ συμπέρασμα τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας ποὺ ἀνεφέρθη ἀνωτέρω³¹³.

Βλέπει κανεὶς ἐδῶ τί ἐπιφυλάσσεται ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς συνόδους σὲ αὐτοὺς ποὺ ὑπέγραψαν τὶς Κοινὲς Δηλώσεις καὶ σὲ αὐτοὺς ποὺ τὶς ἐπιδιοκίμαζον.

XII. Τὸ ζήτημα τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων.

Ἡ Δευτέρα Κοινὴ Δήλωση προτείνει ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων καὶ τῶν καταδικῶν ἐκ μέρους τῶν «δύο οἰκογενειῶν»³¹⁴. Τὸ Ἀνακοινωθὲν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς (Γενεῦη, 1-6 Νοεμβρίου 1993) προτείνει συγκεκριμένα μέτρα γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ἄρσι αὐτῶν τῶν ἀναθεμάτων καὶ κατακρίσεων, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς τὰ τελευταία ἐμπόδια γιὰ τὴν ἔνωσι καὶ τὴν ἀποκατάστασι τῆς κοινῆς.

310. Ὅπως π.χ. ὁ π. Ἰ. Alfeyev, *μνημ. παραπομπή*, σελ. 8-9.

311. Ἰω. ΚΑΡΜΠΗ, *Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 175-176.

312. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 270-271.

313. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 290-291.

314. Β' Κοινὴ Δήλωση, § 10.

Γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ ἡ δυνατότης μιᾶς τέτοιας ἐνέργειας, ὑποστηρίχθη-
κε ὅτι οἱ κανονικὲς ἀποφάσεις εἶχαν χαρακτηρὰ λιγότερο ἀπόλυτο ἀπὸ τοὺς
δογματικούς Ὅρους. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ ἀσκῆ οἰκο-
νομία κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ ὠρισμένων κανόνων καὶ νὰ τοὺς τροποποιῆ ἀνα-
λόγως τῶν περιστάσεων. Π.χ. ἐπιτίμια ποὺ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τοὺς κανόνες
σὲ περιπτώσεις κάποιων ἁμαρτημάτων ἔχουν ὑποστῆ τροποποιήσεις –ἐπὶ τὸ
αὐστηρότερον ἢ τὸ ἐπιεικέστερον– ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν.

Πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἀναθέματα συνδέονται
ὄχι μὲ τὴν καθαρὰ οἰκονομικὴ πλευρὰ τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων, ἀλλὰ μὲ
τὴν δογματικὴ τους πλευρὰ: περιέχονται στὸν Ὅρο πίστεως, ὁ ὁποῖος εἶναι
ἀμετακίνητος. Εἶναι ἀμετακίνητος θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νὰ θε-
ωρῆ ὅτι ὁ ἀναθεματισμὸς τῶν αἰρετικῶν δὲν μπορεῖ νὰ ἀκυρωθῆ μετὰ τὸν
θάνατό τους, ἐὰν δὲν ἔχουν μετανοήσει³¹⁵. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δαμα-
σκηνὸς φαίνεται νὰ ἔχη ἐπίγνωσιν τοῦ γεγονότος. Ἡ τακτικὴ του συνίστα-
ται ἀκριβῶς στὸ νὰ ἐπιχειρῆ νὰ μεταθέσῃ τὴν καταδίκη τῶν μονοφυσιτῶν
ἡγετῶν ἀπὸ τὸ δογματικὸ πεδίο στὸ κανονικὸ. Προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ
ἀποδεκτὸ ὅτι δὲν καταδικάσθησαν γιὰ αἵρεσι ἀλλὰ γιὰ πειθαρχικούς λόγους
(ἄρνησι τῶν ἀποφάσεων μιᾶς συνόδου, χωρισμὸς ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλη-
σίας). Ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα αὐτό, ὅπως ἀποδείξαμε προηγουμένως, εἶναι
ἀπαράδεκτο. Εἶναι ἀδύνατον, σύμφωνα μὲ τὴν Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας,
νὰ ἀποδεχθῆ κανεὶς τὴν ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων κατὰ τοῦ Διοσκόρου ἢ τοῦ
Σεβήρου Ἄντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων ἐκπροσώπων τοῦ μετριοπαθοῦς μονο-
φυσιτισμοῦ.

Ἡ ἄρσις αὐτῶν τῶν ἀναθεμάτων μὲ πρόσχημα τὴν ἀμοιβαιότητα, δὲν
ἔχει ἄλλωστε καμμία ἐννοία, ἀφοῦ τὰ ἀναθέματα ποὺ ἐκφωνήθηκαν ἐνα-
ντίον τῶν Ὁρθοδόξων Πατέρων ἀπὸ τίς μὴ ὀρθόδοξες ἐκκλησίες εἶναι ἐκκλη-
σιαστικῶς ἄκυρα καὶ στερημένα πάσης ἰσχύος³¹⁶ ἢ μᾶλλον, ὅπως ἔλεγε ὁ
ἅγιος Φώτιος, ἐξυψώνουν ἄπειρες φορὲς αὐτοὺς τοὺς Πατέρας³¹⁷ ἢ ἀκόμη,
ὅπως λέγουν τὰ Πρακτικὰ τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου, τοὺς καθιστοῦν
ἀξιούς ἐγκωμίων, ἀφοῦ εἶναι ἐμμέσως ἔπαινος τῆς ὀρθοδοξίας των.

Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων δὲν θὰ ἔλυνε ἐξἄλλου τὸ βαθύτερο πρόβλημα
καὶ θὰ ἄφηνε νὰ διαιωνίζονται πολλὰ προβλήματα.

315. Βλέπε τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Διοδώρου Α' πρὸς τὸν Πατριάρχη
Κων/πόλεως Βαρθολομαῖο Α' μὲ ἡμερομηνία 22 Σεπτεμβρίου 1992 («Ὁρθόδοξος Τύπος», 23-
10-1992).

316. Ἐνθ' ἄνωτ.

317. PG 102, 838.

Οἱ μὴ-Χαλκηδόνιοι ἀρνοῦνται πλήρως καὶ ὀριστικῶς νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν ὀρθοδοξία τῶν πρωτεργατῶν καὶ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἀκόμη καὶ τὴν ἰδέα ὅτι οἱ ἴδιοι τους εἶναι αἰρετικοί. Ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους μὴ-χαλκηδόνιους ἐκπροσώπους στὸν διάλογο, ὁ Paul Verghese, ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, ἐδήλωνε πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀπεριφράστως: «Γιὰ μᾶς ὁ Λέων [ὁ Μέγας, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Τόμου] εἶναι ἐντελῶς αἰρετικός»³¹⁸. Δὲν θὰ ἦταν τόσο τολμηρὸ νὰ λεχθῆ ὅτι γιὰ τὶς μὴ-χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς εἶναι ἐξ ἴσου αἰρετικός. Ὁ μὴ-χαλκηδόνιος συγγραφεὺς τοῦ περιφημοῦ συριακοῦ *Βίου* του τὸν παρουσιάζει ὡς υἱὸ πόρνης, ἀσεβῆ, βλάσφημο καὶ αἰρετικό³¹⁹. Τὸ κεφάλαιο τοῦ *Χρονικοῦ* τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Σύρου³²⁰, ποῦ εἶναι ἀφιερωμένο σ' αὐτόν, φέρει τὸν τίτλο: «Περὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ ἀσεβοῦς Μαξίμου»³²¹. Ἐπαναλαμβάνει τὸ περιεχόμενο μιᾶς πραγματείας, τὴν ὁποία ἓνας ἄλλος μὴ-Χαλκηδόνιος, ὁ Συμεὼν τοῦ Kennesrin, ἔγραψε ἐναντίον τοῦ Μαξίμου ὑπὸ τὸν τίτλο: «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς αἰρέσεως τῶν Μαξιμιανῶν, ἡ ὁποία διαρκεῖ μέχρι σήμερα στὴν Ἐκκλησία τῶν Χαλκηδονίων»³²². Ἐὰν πραγματοποιηθῆ ἡ ἔνωσις μεταξὺ τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ποιὸν *Βίο* τοῦ ἁγίου Μαξίμου θὰ διαβάζη κανεὶς; Θὰ συνεχίσουν οἱ μὴ-χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες νὰ θεωροῦν αἰρετικούς τὸν Λέοντα καὶ τὸν Μάξιμο (γιὰ νὰ πάρουμε δύο μόνο παραδείγματα ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα) ἢ θὰ τηρήσουν σιωπὴ γι' αὐτούς, ἀφοῦ ἢ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία θὰ συνεχίση νὰ τοὺς θεωρῆ ἁγίους καὶ νὰ τιμᾷ τὴν μνήμη τους; Ἀντιστρόφως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ τιμᾷ τὴν μνήμη τοῦ «ἁγίου Διοσκόρου» καὶ τοῦ «ἁγίου Σεβήρου» ἢ θὰ τηρῆ σιωπὴ γι' αὐτούς, ἀφοῦ οἱ μὴ-Χαλκηδόνιοι θὰ συνεχίσουν νὰ τιμοῦν τὰ λείψανά των;

Τὸ χειρότερο, θὰ τιμᾷ παραλλήλως ὡς ἐξ ἴσου ἁγίους αὐτούς ποὺ πέθαναν μαρτυρικὰ γιατί ὠμολόγησαν τὴν ὀρθόδοξο πίστι, καὶ αὐτούς οἱ ὁποῖοι

318. «Ecclesiological Issues concerning the Relation of Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Church», *The Greek Orthodox Theological Review*, XVI, σελ. 139. Πρβλ. σελ. 140: «Θεωροῦμε τὸν Λέοντα αἰρετικό».

319. Κείμενο ποῦ ἐξέδωσε ὁ S. BROCK, «An Early Syriac Life of Maximus the Confessor» in *Analecta Bollandina*, 91, 1973, σελ. 299-346.

320. Αὐτὸ τὸ κείμενο καὶ ὁ συγγραφεὺς του ἔχουν μεγάλο κῦρος καὶ ἀποτελοῦν αὐθεντία στὸν χῶρο τῆς μονοφυσιτικῆς Ἐκκλησίας τῆς Συρίας.

321. Κείμενο στὸ Α. GUILLAUMONT, *Les «Kephalaia gnostica» d'Évagre le Pontique et l'histoire de l'Origenisme chez les Grecs et les Syriens*, Paris, 1962, σελ. 17-180.

322. Ἐνθ' ἄνωτ.

τοὺς ἐδίωξαν καὶ τοὺς ὑπέβαλαν σὲ μαρτύρια³²³.

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ εἶναι ἐπιφυλακτικὸς γιὰ τὴν ἔννοια ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη ἢ πρόσφατη πρότασις τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ὅτι οἱ «δύο οἰκογένειες Ἐκκλησιῶν» προτείνουν στοὺς σπουδαστὰς τῶν τῆς θεολογίας νὰ μελετοῦν τοὺς Πατέρας καὶ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, βάζοντάς τους σὲ ἴση μοῖρα. Δὲν καταλαβαίνει κανεὶς, γιὰ παράδειγμα, πῶς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ μελετᾶ κανεὶς μαζί τὸν Σεβῆρο καὶ τὸν Μάξιμο, σὰν νὰ εἶναι καὶ οἱ δύο Πατέρες τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας καὶ σὰν νὰ εὐρίσκωνται σὲ κοινωνία πίστεως!

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ ἀγανακτήσῃ γιὰ τὴν πρότασι τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ διαλόγου, νὰ «καθαρθοῦν» (sic) τὰ ἀγιογραφικὰ καὶ λειτουργικὰ κείμενα ἀπὸ κάθε τι ποὺ θὰ μπορούσε νὰ θίξῃ τοὺς μὴ-Χαλκηδονίους³²⁴. Αὐτὸ θὰ σήμαινε τὴν ἐξαφάνισι ἀπὸ τὸν *Συναξαριστὴ* ὁλοκλήρων τμημάτων τοῦ *Βίου* ὠρισμένων ἁγίων, καὶ μάλιστα ἀκόμη καὶ ὁλόκληρης τῆς στήλης ποὺ τοὺς ἔχει ἀφιερωθῆ. Ἐπὶ παραδείγματι, τίποτε σχεδὸν δὲν θὰ ἔμενε ἀπὸ τὸν *Βίο* τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ἡ ἐορτὴ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἑξ πρώτων οἰκουμενικῶν συνόδων θὰ ἔβλεπε ἀλλαγμένο τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν κειμένων τῆς, ἐὰν βέβαια δὲν εἶχε ἀντικατασταθῆ ἀπὸ μία νέα ἐορτὴ: αὐτὴν «τῶν Πατέρων τῶν τριῶν πρώτων οἰκουμενικῶν συνόδων» ἢ, στὴν καλύτερη περίπτωση, αὐτὴν «τῶν Πατέρων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων πλὴν τῆς Χαλκηδόνας». Πολλοὶ Ὁρθόδοξοι ἅγιοι θὰ ἔβλεπαν τὰ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἐορτὴ τους λειτουργικὰ ἄσματα σοβαρὰ ἀκρωτηριασμένα ἢ πολὺ τροποποιημένα.

XIII. Ἡ ἐπαναθεώρησις τῆς ἐνότητος καὶ τῆς μοναδικότητος τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ δύο Κοινὲς Δηλώσεις ὁμιλοῦν γιὰ «δύο οἰκογένειες Ἐκκλησιῶν», ὄχι μόνο διότι ἡ ἔνωσις δὲν πραγματοποιήθηκε ἀκόμη, ἀλλὰ (καὶ) διότι εἶναι ἀδύνατον ὑπὸ τίς προϋποθέσεις ποὺ αὐτὲς ἔθεσαν γιὰ τὴν μελετωμένη ἔνωσι νὰ ὁμιλῇ κανεὶς ἀληθινὰ γιὰ *μία* Ἐκκλησία: πράγματι, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία

323. Μπορεῖ κανεὶς νὰ σκεφθῆ κυρίως τὸν μονοφυσίτη πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Τιμόθεο Αἰλουρο, ὁ ὁποῖος ἦταν συνυπεύθυνος στὴν δολοφονία τοῦ Ὁρθόδοξου Πατριάρχου Προτερίου.

324. Βλέπε Σεβ. Μητροπολίτου Δαμασκηνοῦ «Ὁ Θεολογικὸς διάλογος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Σκέψεις καὶ προοπτικαί», *Ἐπίσκεψις*, 516, 1995, σελ. 19: «α) Ἀνακάθαρσις [sic] τῶν λειτουργικῶν κειμένων ἐκ στοιχείων, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν ἐριδας κατὰ τὸ παρελθόν ἢ δύνανται νὰ προκαλέσουν σύγχυσι μετὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας [...]· γ) Προσαρμογὴ ἐορτολογίου-Διπτύχων (Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀναθέματα, τροπάρια κ.λπ.)».

καὶ οἱ μὴ-χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες δὲν ἔχουν μία πίστι πού νά ἐκφράζεται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, δὲν ἀναγνωρίζουν τὶς ἴδιες συνόδους, δὲν τιμοῦν τοὺς ἰδίους ἀγίους... Μὴ δυνάμενες λογικὰ νά ὁμιλήσουν γιὰ *μία* Ἐκκλησία, οἱ Δηλώσεις διάλεξαν τὴν ἔκφρασι «οἱ δύο οἰκουγένειες», ἔκφρασις ἡ ὁποία ἔκανε μεγάλο ἀριθμὸ ἀναγνωστῶν³²⁵ νά σκεφθῆ ἀμέσως τὴν περίφημη οἰκουμενι(στι)κὴ θεωρία τῶν κλάδων. Θεωρία οἰκεία σὲ πολλοὺς ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς μελετωμένης ἐνώσεως καὶ ἐνθέρμων στρατευμένων οἰκουμενιστῶν, ἀλλὰ πραγματικὰ ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν ἔννοια καὶ ὁμολογία τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι σύμφυτη μὲ τὴν Ὁρθόδοξο πίστι καὶ ἐκκλησιολογία.

Ἡ τάσις ἀναθεωρήσεως τοῦ παρελθόντος τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία ἐκδηλώνουν οἱ Ὁρθόδοξοι πού υπέγραψαν τὶς Κοινὲς Δηλώσεις, προσβάλλει ἐπίσης τὴν διαχρονικὴ συνείδησι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περὶ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς μοναδικότητός της, ὅπως ἐπίσης καὶ περὶ τῆς ἰδίας τῆς ὀρθοδοξίας της. Ὅπως γράφει ὁ Γ. Μαντζαρίδης: «Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει τὴ συνείδηση ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ἀδιάκοπη συνέχεια τῆς μιᾶς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας. Καὶ στηρίζει τὴ συνείδησή της αὐτὴ στὴ διαχρονικὴ ἐνότητά της μὲ τὴν ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς οὐσιῶδες γνώρισμα τῆς φύσεώς της, δὲν μπορεῖ νά τεθεῖ ὑπὸ διαπραγματεύσεως. Δὲν ὑπάρχουν πολλὲς Ἐκκλησίες, γιατί δὲν ὑπάρχουν πολλοὶ Χριστοὶ ἢ πολλὰ σώματα Χριστοῦ. Ἡ θέση αὐτὴ δὲν εἶναι οὔτε ὀπισθοδρομικὴ οὔτε συντηρητικὴ, ἀλλὰ αὐτονόητη καὶ παραδοσιακὴ. Εἶναι ἡ θέση πού εἶχε ἔξαρχῆς ἡ Ἐκκλησία καὶ πρόβαλλε πάντοτε ἡ κοινὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὑποστηρίζεται ἡ ἀποκατάσταση πλήρους κοινωνίας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δημιουργεῖ σοβαρὰς ἀνησυχίας γιὰ κρίση ταυτότητας στὴν ἴδια τὴν Ὁρθόδοξία. Δὲν εἶναι δυνατόν ὑπὸ τὸ φῶς νεώτερης δογματικῆς συμφωνίας σύνοδοι πού καταδικάστηκαν ἀπὸ οἰκουμενικὰς συνόδους νά θεωρηθοῦν ὀρθόδοξες στὴ διδασκαλία τους, γιατί ἡ διδασκαλία δὲν ἐξαντλεῖται στὴ διατύπωση μόνο τοῦ δόγματος, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε μποροῦν πρόσωπα πού ἀναθεματίζονται στὸ *Συνοδικόν* τῆς Ὁρθοδοξίας νά θεωροῦνται Πατέρες μιᾶς ἄλλης Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τελικὰ γίνεται ἀποδεκτὴ ὡς ταυτόσημη μὲ ἐκείνην πού συνέταξε τὸ *Συνοδικόν*. Πάντοτε, καὶ ἰδιαίτερα σὲ κρίσιμους καιροὺς σὰν τοὺς σημερινούς, ἡ προσήλωσις στὴ διαχρονικὴ συνείδηση καὶ ταυτότητα τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἐπιτακτικὴ»³²⁶.

325. Π.χ. τοὺς Ἁγιορείτας πατέρας («Εἰσήγησις...», *μνημ. ἔργ.* σελ. 20).

326. *Ἡ ἑμπειρικὴ θεολογία στὴν οἰκολογία καὶ τὴν πολιτικὴ*, Θεσσαλονίκη, 1994, σελ. 157-158.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὁ διάλογος μεταξύ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν δὲν εἶναι νέος, ἀντίθετα πρὸς αὐτὸ πού ὤρισμένοι ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὀπαδοὺς τῆς μελετωμένης ἐνώσεως θὰ ἤθελαν νὰ πιστευεῖται.

Ὅχι μόνον ὀρθόδοξοι καὶ ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι κατὰ τὴν διάρκεια αἰῶνων ἐξέθεσαν καὶ ἀνέπτυξαν οἱ μὲν στοὺς δὲ τις ἀντίστοιχες ἀπόψεις των, ἀλλὰ καὶ πολλὰς προσπάθειες ἐνώσεως ἔγιναν διὰ τῶν αἰῶνων μέχρι τῆς ἡμέρας μας.

Ἡ ἱστορία μᾶς δείχνει ὅτι δυστυχῶς οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι ποτὲ δὲν ἄλλαξαν τὶς ἀπόψεις τους (μὲ ἐξαιρέσει τὴν Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία)³²⁷, καὶ ὅτι ὄσα βήματα ἔγιναν πρὸς τὴν κατεύθυνσίν τους, ἔγιναν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ὠδήγησε σὲ πολλὰς περιπτώσεις σημαντικὸ ἀριθμὸ ἱεραρχῶν τῆς ὄχι μόνον νὰ ἀγγίξουν τὰ ὄρια τῆς αἱρέσεως ἀλλὰ καὶ νὰ γίνουν αἰρετικοί. Ἡ πιὸ ἀκραία καὶ ἡ πιὸ δραματικὴ περίπτωσις προέρχεται κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἀπὸ τὶς μονοενεργητικὰ καὶ μονοθελητικὰ αἱρέσεις, στὶς ὁποῖες κατακρημνίσθησαν ὅλα τὰ ἀνατολικά Πατριαρχεῖα, καθὼς καὶ πατριαρχαί, ἐπίσκοποι καὶ «εἰδικοί». Οἱ τελευταῖες αὐτὲς αἱρέσεις γεννήθηκαν ἀπὸ θεολογικοὺς συμβιβασμοὺς τῶν ὀρθόδοξων πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν θεολόγων τῆς ἐποχῆς ἦσαν πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἀπολύτως ὀρθόδοξου χαρακτῆρος αὐτοῦ τοῦ συμβιβασμοῦ, προτοῦ ὁ θεολογικὸς ἀγώνας πού διεξήγαγε πολὺ μικρὸς ἀριθμὸς πιστῶν – ὁ ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων (ὁ ὁποῖος ἀρχικὰ ἦταν ἀπλοῦς μοναχός), κατόπιν ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς καὶ ὁ μαθητὴς καὶ συναγωνιστὴς του Ἀναστάσιος–, καταλήξει μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης στὴν καταδίκη τῆς αἱρέσεως ἀπὸ τὴν σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ καὶ κατόπιν στὴν ὀριστικὴ ἐξάλειψίν της, εἴκοσι χρόνια (περίπου) μετὰ τὸ μαρτύριό τους καὶ τὸν θάνατό τους, ἀπὸ τὴν ΣΤ' οἰκουμενικὴν σύνοδο (Γ' τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 680).

Ἐνωρίτερα εἶχαν γίνῃ πολλὰς ἐνωτικὰς προσπάθειες σὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο, ἰδίως μὲ τὴν δημοσίευσιν τοῦ *Ἐγκυκλίου* τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλίσκου (476) καὶ τοῦ *Ἐνωτικοῦ* τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος (482). Τὰ κείμενα αὐτὰ εὐτυχῶς ἀπερρίφθησαν ἀπὸ τὸν ὀρθόδοξο λαὸ πού ἐκπροσωποῦσε τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς συμβιβαστικῆς τάσεως ὤρισμένων ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἱεραρχῶν τῆς. Αὐτὰ τὰ κείμενα παρουσίαζαν ὤρισμένα κοινὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὴν μελετωμένη σήμερα ἔνωσιν, κυρίως τὴν ἄρνησιν ἀριθ-

327. Βλέπε ἀνωτέρω, ὑποσημείωσις 148.

μήσεως τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀποσιώπησι τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνος. Εἶναι καθ' ὅλα πιθανὸ ἢ μελετωμένη σήμερα ἔνωσις νὰ ἔχη τὴν ἴδια τύχη, ἐὰν δὲν γίνουσι οὐσιαστικὲς ἀλλαγές. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποδεχθῆ ὅτι ἡ μελετωμένη ἔνωσις θεμελιώθηκε στὶς Κοινὲς Δηλώσεις πίστεως, ποὺ ὅλες ἔχουν διατυπωθῆ με προχαλκηδόνια ὀρολογία, ἐὰν δὲν μπορέση νὰ προσδιορίσῃ ὅτι αὐτοὶ ποὺ τὴν υπέγραψαν τὴν κατανοοῦν με ὀρθόδοξη ἢ ἑτεροδόξη ἔννοια, ἀφοῦ πολλὲς διατυπώσεις ἐπιδέχονται διπλὴ ἐρμηνεία καὶ ἱστοριοδογματικὰ ἀναφέρονται σὲ διαφορετικὲς θεολογίες.

Ἡ ἀνάλυσι μας ἔδειξε ὅτι οἱ Κοινὲς Δηλώσεις (ἐκτὸς ἀπὸ ὅ,τι ἀφορᾷ στὶς θελήσεις καὶ στὶς ἐνέργειες, γύρω ἀπὸ τίς ὁποῖες ὡστόσο ὑφίσταται κάποια ἀμφιλογία) διατυπώθηκαν με ὄρους ποὺ ταιριάζουν ἀπόλυτα στὶς «μονοφυσιτικὲς» ἀντιχαλκηδόνιες θεολογίες, καὶ ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι ποὺ τίς υπέγραψαν δέχθηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν σὲ αὐτὲς τὴν ἰδική τους πίστι, χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ καμμία ἀμοιβαιότης, δηλαδή χωρὶς ταυτοχρόνως οἱ ἐκ τῶν μὴ-χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν ὑπογράψαντες νὰ δεχθοῦν παρομοίως νὰ ἀναγνωρίσουν στὴν χαλκηδόνια ὀρολογία μία ἐξ ἴσου ὀρθὴ ἔκφρασι τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Αὐτὸ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι οἱ ὑπογράψαντες ἐκ μέρους τῶν δύο πλευρῶν δὲν ὁμολογοῦν πραγματικὰ καὶ οὐσιαστικὰ τὴν ἴδια πίστι, ἢ ὅτι, ἐὰν ὁμολογῆται ἡ ἴδια πίστις, αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις τῶν μὴ-Χαλκηδονίων, τὴν ὁποία ὁμολογοῦν καὶ οἱ ὑπογράψαντες «Ὁρθόδοξοι».

Ἀφοῦ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι κατηγοροῦσαν τὸν Ὅρο τῆς Χαλκηδόνος, ὅτι εἶναι νεστοριανικὴ ὁμολογία ἢ ὅτι ἀνοίγει θύρα στὸν νεστοριανισμό, ὁ θεολογικὸς διάλογος ὤφειλε νὰ ἐπιτρέψῃ στοὺς Ὁρθοδόξους νὰ ἐξηγήσουν ὅτι, ὅταν ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι «ἐν δύο φύσεσι» καὶ ὅτι οἱ δύο φύσεις ὑπάρχουν «πράγματι καὶ ἀληθεῖα», δὲν ἐννοοῦμε ὅτι οἱ δύο αὐτὲς φύσεις ὑπάρχουν ἐν αὐτῷ χωρισμένες, ὅτι ἐξ αἰτίας τους ὁ Χριστὸς εἶναι διηρημένος, οὔτε κατὰ μείζονα λόγο ὅτι αὐτὸς εἶναι δύο πρόσωπα. Ἡ χαλκηδόνιος θεολογία, προπάντων κατὰ τὸν ΣΤ' καὶ Ζ' αἰῶνα ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας, δέχθηκε ἐξηγήσεις καὶ διευκρινίσεις, οἱ ὁποῖες δείχνουν με ἀπόλυτη σαφήνεια ὅτι εἶναι ἀσυμβίβαστη με τὸν νεστοριανισμό· ἐπιπλέον, δεκαπέντε αἰῶνες ἱστορίας ἀπέδειξαν ὅτι ὁ νεστοριανισμὸς, περιορισμένος σήμερα σὲ μία πολὺ μικρὴ κοινότητα, ποτὲ δὲν ἀπετέλεσε πραγματικὸ κίνδυνο γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία. Ὑπάρχει, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν μὴ-Χαλκηδονίων ποὺ ἐπικαλοῦνται αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα, κάποια κακοπιστία.

Ἀπὸ μία ἄλλη ἄποψι δὲν φαίνεται δυνατὸν νὰ ἀρθοῦν τὰ ἀναθέματα, τὰ ὁποῖα ἢ συνειδήσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔχει ἐπιβάλει ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν καὶ θεολόγων τοῦ μετριοπαθοῦς μονοφυσιτισμοῦ. Οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς

Πατέρας, ἐπὶ τόσους αἰῶνες, ἐθεώρησε ποτὲ ὅτι ὁ Σεβήρος Ἐκκλησίας (τὸ ἔμβλημα μέχρι καὶ σήμερα τῆς ἀντιχαλκηδονίου θεολογίας) δὲν ἦταν αἰρετικός καὶ ὅτι ἡ καταδίκη του ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία θὰ μπορούσε νὰ ἀρθῆ. Αὐτοὶ ποὺ σκέπτονται τὸ ἀντίθετο βρίσκονται σαφῶς ἔξω ἀπὸ τὸ *consensus Patrum* καὶ ἀπὸ τὴν οἰκουμενικὴ καὶ παραδοσιακὴ συνείδησι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας («αὐτὸ ποὺ πάντοτε καὶ παντοῦ ἀπὸ ὅλους ἐπιστεύθη»), καὶ τὸ παθαίνουν ἐπειδὴ ἀναγνωρίζουν ὡς ὀρθόδοξη τὴν πίστι τῶν ἀντιχαλκηδονίων, ἡ ὁποία ἔχει κριθῆ ὡς αἰρετικὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς Πατέρας τοῦ παρελθόντος καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία διατήρησε ἐπὶ δεκαπέντε αἰῶνες γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἀμετάβλητη δογματικὴ συνείδησι, τόσο μέσα στὶς συνόδους τῆς ὅσο καὶ στὴν λειτουργικὴ τῆς πρακτικῆ.

Γιὰ νὰ εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ μελετωμένη ἔνωσις καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ πρὸς ὄφελος καὶ ὄχι εἰς βάρος ὄλων, πρέπει νὰ ἀρχίσουν νέοι διάλογοι καὶ πρέπει νὰ καταλήξουν σὲ μία νέα Κοινὴ Δήλωσι, ἡ ὁποία θὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀμφιλογία τῶν προηγουμένων καὶ θὰ ἐπιφέρῃ κάποιες νέες διευκρινίσεις, ποὺ θὰ διαβεβαιώνουν ὅτι πραγματικὰ καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς ὁμολογεῖται ἡ πίστις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.